

ΧΡΟΝΙΚΑ

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ ΕΛΛΑΣ

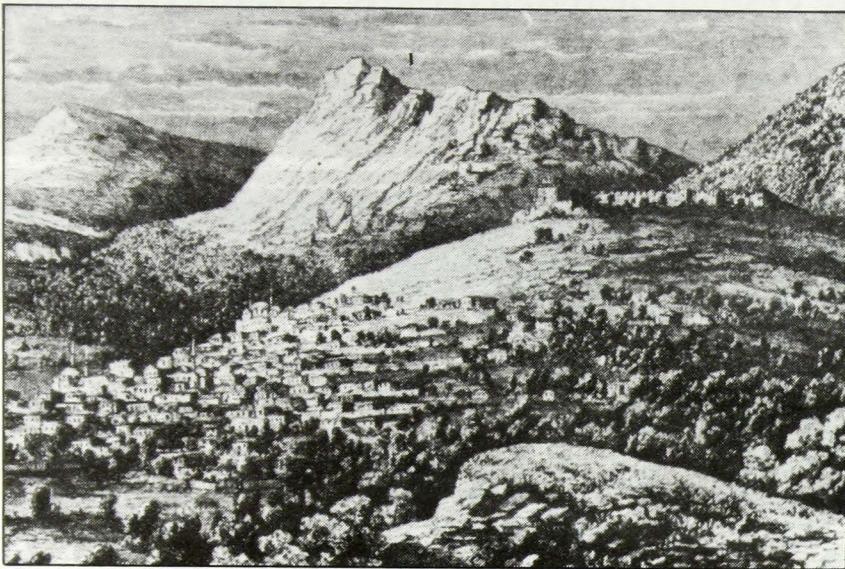
ΕΤΟΣ ΙΑ' • ΑΡΙΘΜ 98 • ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1987 - ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1988 • ΚΙΣΛΕΒ - ΤΕΒΕΤ 5748

מְאֹן צָדֵק אֲבֹנִ צָדֵק אֶפְתַּצָּדֵק וְהַזָּן צָדֵק יְהִי לְכֶם

«Ζύγια δίκαια, σταθμά δίκαια, ἐφά δίκαιον
καὶ ἴν δίκαιον, θέλετε ἔχει»

(Λευ. 19:36)

ΤΡΙΚΑΛΑ: Γκραβούρα τοῦ καλλιτέχνη Α. Κόμη (ἀπό τά «Τρικαλινά», τόμος β', σελ. 122).

Σ' ΑΥΤΟ ΤΟ ΦΥΛΛΟ:

● Τό μεγαλύτερο μέρος τοῦ σημερινοῦ φύλλου είναι άφιερωμένο στήν **Ισραηλιτική Κοινότητα Τρικάλων**. Ή Κοινότητα αὐτή, όπως καὶ οἱ ύπολοιπες τοῦ έλληνικού χώρου, ξεκληρίστηκε ἀπό τοὺς Ναζί. "Οπως γράφει ἡ τοπική ἐφημερίδα «Πρωινός Λόγος» (27.2.1981), ἔπειτα ἀπό 37 χρόνια:

«Μιά θλιβερή ἐπέτειο είχανε τήν Τρίτη οι συμπολίτες Ισραηλίτες. Πρίν 37 όλόκληρα χρόνια, στίς 24 Μαρτίου τοῦ 1944, τά γερμανικά ναζιστικά στρατεύματα κατέχησαν εἰχανε ἐξαπολύσει τό ἄγριο πογκρόμ τους κατά τῶν Εβραίων τῶν Τρικάλων. Πρίν ἀκόμα χαράξει ἡ αὐγή τῆς μέρας ἐκείνης, ὀλόκληρη ἡ περιοχὴ ὅπου βρίσκονται πάντοτε τά σπίτια τῶν μελῶν τῆς Ισραηλιτικῆς Κοινότητας τῆς πόλης μας, γνωστή μὲ τ' ὄνομα «ἔβραικά», κυκλώθηκε (μπλόκαριστηκε) σέ ὅλη της τήν ἔκταση ἀπό ισχυρές γερμανικές δυνάμεις. "Ολοι οἱ δρόμοι πού ὀδηγοῦν σ' αὐτή, ἡ Γ. Κονδύλη, Πλούτωνος, Καραϊσκάκη, Σωκράτους, Αθ. Διάκου κ.ἄ., είχανε κλειστεῖ ἀπό καμιδίνια καὶ είχανε στηθεῖ σέ κάθε γωνία πρόχειρα πολυβολεῖα, ἐνώ οι Γερμανοί μὲ τ' αὐτόματα στά χέρια τους ἔσπαζαν τίς πόρτες τῶν σπιτῶν καὶ βγάζανε ἀπό αὐτά ὄσους Ισραηλίτες βρίσκανε μέ ἄγριες φωνές πού θύμιζαν γαυγίσματα σκυλιών. Τούς ἐπιβίβαζαν σέ «κλοῦβες» πού ἦταν σταθμευμένες σέ διάφορα σημεῖα. Λίγοι εύτυχῶς ἦταν οἱ Ισραηλίτες πού πιάστηκαν. Οἱ περισσότεροι είχανε φύγει ἀπό τήν πόλη, ἄλλοι κρύβονταν στά γύρω χωριά ντυμένοι χωριάτες κι ἄλλοι είχανε καταφύγει στό βουνό ἐνταχθέντες στίς ἀνταρτικές ὄμάδες. Ἀλλά ἀνάμεσα σ' αὐτούς πού πιάστηκαν, ἦτανε καὶ ἀρκετοί πού είχανε φύγει ἀπό καιρὸ ἀπό τήν πόλη μας, ἀλλά τελικά ξαναγύρισαν, γιατί πίστεψαν

πώς δέν θά τούς ἐνοχλοῦσαν οἱ Γερμανοί. "Ομως τά πράγματα ἔξελιχθηκαν ἐντελῶς διαφορετικά, μὲ ἀποτέλεσμα νά χαθοῦν σχεδόν στό σύνολό τους στά γερμανικά στρατόπεδα συγκεντρώσεως καὶ στά κρεματόρια. Καί ἦτανε αὐτοί κυρίως γυναικόπαιδα καὶ γέροντες. Τήν ἴδια μέρα καὶ ὥρα είχε ἐξαπολυθεῖ τό πογκρόμ κατά τῶν Εβραίων καὶ στίς ἄλλες θεσσαλικές πόλεις. Ἰδιαίτερα στή γειτονική Λάρισα είχανε πιαστεῖ πιό πολλοί ἀπ' ἐδῶ Εβραίοι, οἱ ὅποιοι βλέποντες νά πλησιάζει τό τέλος τῆς γερμανικῆς κατοχῆς, είχανε πιστέψει πώς δέν θά γινόταν τό ἄγριο ἐκείνο πογκρόμ τῶν ναζιστῶν".

● Συναφῇ είναι καὶ τά ἀποσπάσματα τοῦ ἄρθρου τοῦ R. Lawless γιά τούς **Έβραιούς τῆς Θεσσαλίας στά χρόνια τῆς Τουρκοκρατίας**.

● **Η στάση τοῦ Πάπα** ἀπέναντι στούς 'Εβραιούς σ' ὅ,τι ἀφορᾶ τό 'Ολοκαύτωμα καὶ τό ρόλο τοῦ K. Βαλντχάιμ κατά τή ναζιστική περίοδο, ἀποτελεῖ τό θέμα τοῦ ἄρθρου τοῦ κ. Edgar Bronfman

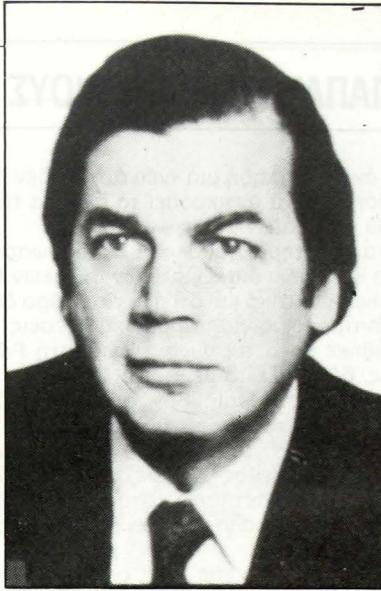
● "Ἐνα πορτραίτο τοῦ Joseph Brodsky, τοῦ φετεινοῦ κατόχου τοῦ βραβείου Νόμπελ Λογοτεχνίας 1987, παρουσιάζει ὁ κ. T. Μάρτης.

● **Η μάχη γιά τά Έπαγγεία**, πού δίνει στίς ΗΠΑ μέ πίστη στά έλληνικά δίκαια ἡ ὄμόδρομσκη κ. Γκάλια Κέμπης, περιγράφεται στό ἄρθρο τοῦ κ. T. Καρπουτζόγλου.

● Τέλος, στό φύλλο αὐτό περιλαμβάνεται ἔνα χρήσιμο βοήθημα γιά τούς τακτικούς ἀναγνῶστες τοῦ περιοδικοῦ μας: **Εύρετήριο κατά συγγραφείς καὶ κατά θέμα τῶν περιεχομένων** τῶν πρώτων δέκα τόμων τῶν **Χρονικῶν** (1977 - 1987). Τό Εύρετήριο αὐτό θά βοηθήσει τούς μελετητές τῆς ιστορίας τοῦ 'Ελληνικοῦ Έβραϊσμοῦ.

ΕΙΚΟΝΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ: Παλιά φωτογραφία τῆς Ισραηλιτικῆς Κοινότητος Τρικάλων

(Φωτ.: Έβραικό Μουσείο τῆς Ελλάδος)

"Αλλη μιά φορά ἀπεγοήτευσε ό Πάπας τούς 'Εβραιόυς

Τοῦ κ. EDGAR M. BRONFMAN

Ηόμιλία τοῦ Πάπα 'Ιωάννη Παύλου Β' ἐνώπιον 206 'Εβραιών ἡγετῶν πού συγκεντρώθηκαν στό Μαϊάμι στίς 11 Σεπτεμβρίου 1987, χαιρετίσθηκε ἀπό όρισμένους σάν μιά «νέα ἀρχή» στίς σχέσεις Βατικανοῦ - 'Εβραιών. «"Αλλη μιά νέα ἀρχή" μετά σχεδόν ἀπό κάθε ἐπίθεση τοῦ Βατικανοῦ πού ἐπιδεινώνει τίς σχέσεις Βατικανοῦ - 'Εβραιών.

Τό 1985 τό Βατικανό ἔξεδωσε τίς «Σημειώσεις γιά τὸν δρόθο τρόπο παρουσιάσεως τῶν 'Εβραιών καὶ τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ στό κήρυγμα καὶ τὴν κατήχηση τῆς Ρωμαϊκῆς Καθολικῆς 'Εκκλησίας». Αὐτό τό ἔγγραφο πού ἀποτέλεσε ἀφορμή γιά κάποια συζήτηση τοῦ 'Ολοκαυτώματος καὶ τοῦ δεσμοῦ τῶν 'Εβραιών μέ τό 'Ισραήλ, στίς ὅποιες ὑπῆρξε ἀφορμή τόν 'Οκτωβρίο τοῦ ίδιου ἔτους γιά μιά «νέα ἀρχή» στίς σχέσεις μέ τή μορφή μᾶς διασκέψεως 'Εβραιών - Βατικανοῦ, στή Ρώμη.

Τό 1986 ό Πάπας ἀναφέρθηκε σέ τρία κηρύγματά του στήν ἑβραϊκή εὐθύνη γιά τόν θάνατο τοῦ 'Ιησοῦ. 'Ακολούθηκε ἀπό τήν «νέα ἀρχή» μέ ἀφορμή τήν ἐπίσκεψη τοῦ Πάπα στήν κεντρική Συναγωγή τῆς Ρώμης, στίς 13 'Απριλίου 1986.

Φέτος οι σχέσεις Βατικανοῦ - 'Εβραιών ὑπέστησαν δύο ἐλαφρά παπικά πλήγματα. Τό πρώτο ἡταν ἡ ἀγιοποίηση, κατά τή διάρκεια τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Πάπα στή Δυτική Γερμανία, τῆς 'Αδελφῆς **Τερέζας Μπενεντίκα**, πού πέθανε σέ θάλαμο ἀερίου στό "Αουσβίτς". Ή 'Αδελφή Τερέζα, προσήλυτη στόν Ρωμαιοκαθολικισμό, γεννήθηκε ώς "Ἐντιθ Στάιν καὶ ἡταν 'Εβραιά. 'Επικρατεῖ εὐρέως μεταξύ 'Εβραιών ἡ ἀντίληψη ὅτι ἡ ἀγιοποίηση ἡταν προσπάθεια γιά τήν οἰκουμενοποίηση τοῦ 'Ολοκαυτώματος καὶ τήν ἀπόκρυψη τῆς εὐθύνης τῆς Καθολικῆς 'Εκκλησίας γι' αὐτό.

Τό δεύτερο ἡταν ἡ παπική ἀκρόαση πού παραχωρήθηκε στό Κούρτ Βαλντχάιμ κατά τήν ὄποια ὁ Πάπας ἀπέφυγε νά θίξει τό ναζιστικό παρελθόν τοῦ κ. Βαλντχάιμ καὶ τήν ἀπόκρυψη του, γεγονός πού κατέστησε ικανό τόν κ. Βαλντχάιμ νά ἀναδειχθεῖ σέ Γενικό Γραμματέα τοῦ 'Οργανισμοῦ 'Ηνωμένων 'Εθνῶν. "Αλλη μιά φορά οι σχέσεις Βατικανοῦ - 'Εβραιών χρειάσθηκαν μιά «νέα ἀρχή».

"Ἐνα διήμερο συναντήσεων πού ἔλαβε χώρα στή Ρώμη, στίς ἀρχές Σεπτεμβρίου 1987 συμπεριελάμβανε μιά 75λεπτη σύνοδο, κατά τήν ὄποια ὁ Πάπας ἀκουσει τίς ἀ-

νησυχίες ἐννέα 'Εβραιών ἡγετῶν, χωρίς νά ἀπαντήσει ἀμεσα καὶ ίκανοποιητικά πάνω σ' αὐτές.

'Η ἡμερήσια διάταξη τῆς συναντήσεως τῶν ἡγετῶν στή Ρώμη περιελάμβανε τέσσερις τομεῖς ἐνδιαφέροντος: α) 'Η πρόσφατη οὐξηση τοῦ ἀντισημιτισμοῦ, β) ἡ τάσις τοῦ Βατικανοῦ νά ἀμφισβητεῖ τήν κεντρική διάσταση τοῦ πλήγματος πού ὑπέστησαν οι 'Εβραιοι κατά τό 'Ολοκαυτώματα καὶ ἡ προσπάθεια οἰκουμενοποίησεως, ἀκόμη καὶ ἐκχριστιανισμοῦ αὐτοῦ, γ) οἱ ἀντιφατικές παπικές δηλώσεις περὶ 'Εβραιών καὶ 'Ιουδαϊσμοῦ καὶ δ) οἱ διπλωματικές σχέσεις ἀνάμεσα στήν 'Αγία "Εδρα καὶ τό 'Ισραήλ.

'Επειδή τά θέματα αὐτά ἐθίγησαν μέ ἀσάφεια στή Ρώμη, ὄρισμένοι ἥλπισαν καὶ ἀνέμεναν ὅτι ὁ Πάπας θά ἀναφερόταν σ' αὐτά στό Μαϊάμι, κατά τήν πρώτη ὄμιλία του ἐνώπιον μεγάλου ἑβραϊκοῦ ἀκροατηρίου, μετά τό γεγονός τής συναντήσεως μέ τόν Βαλντχάιμ.

"Ἄς ἔξετάσουμε τώρα τήν ἀντιμετώπιση αὐτῶν τῶν θεμάτων στήν ὄμιλία του.

Καμάτια ἀναφορά δέν ὑπῆρξε κατ' αὐτήν γιά τήν αὔξηση τοῦ ἀντισημιτισμοῦ στήν Αύστρια ἡ ἀλλοῦ κατά τόν χρόνο πού πέρασε. 'Ο Πάπας ἀναφέρθηκε σέ δηλώσεις τοῦ Πάπα Πίου IA', τό 1935 καὶ 1938, ἡ πρώτη κατά τοῦ φυλετικοῦ ἀντισημιτισμοῦ καὶ ἡ δεύτερη κατά τοῦ ναζισμοῦ. 'Ο ἀντισημιτισμός, ὅμως, είχε ἡδη προδιαγραφεῖ 10 χρόνια νωρίτερα, σέ διάταγμα τοῦ Βατικανοῦ τοῦ 1928. 'Επισήμως δέ δέν κατεδικάσθηκε ἀπό τό Βατικανό παρά τό 1974.

'Ο Πάπας ύποστηριξε μιά κοινή 'Ιουδαϊκοκαθολική μελέτη τοῦ ἀντισημιτισμοῦ καὶ τοῦ 'Ολοκαυτώματος, λέγοντας ὅτι πρόκειται νά συνταχθεῖ ἔνα ἔγγραφο τῆς Καθολικῆς 'Εκκλησίας ἐπί τοῦ θέματος. "Ἐκτοτε δέν ὑπῆρξε καμάτια δήλωση, εἴτε δημόσια είτε πρός 'Εβραιούς συμελετέτες σχετικά τή μορφή καὶ τό περιεχόμενο αὐτοῦ τοῦ ἔγγραφου, οὔτε ἐπί τής ισχύος τοῦ ἔγγραφου αὐτοῦ στά πλαίσια τῆς πολιτικῆς τοῦ Βατικανοῦ.

'Ο Πάπας ὅντως ἀνέγνωρισε τό πασίγνωστο γεγονός τοῦ 'Ολοκαυτώματος. 'Αποτελεῖ ὅμως μή εὐχάριστο σχολιασμό τό ὅτι αὐτή ἡ ἀναγνώριση θεωρεῖται πρόδοσης, μετά δύο περίπου δεκαετίες σχέσεων Βατικανοῦ - 'Εβραιών (χρονολογουμένων ἀπό τή διακήρυξη τῆς Β' Συνόδου τοῦ Βατικανοῦ «Nostra Aetate» — «Στήν 'Εποχή μας» — ὅπου γίνεται ἐκκληση γιά «ἀδελφικό διάλογο»).

ΑΛΗ ΜΙΑ ΦΟΡΑ ΑΠΕΓΟΗΤΕΥΣΕ Ο ΠΑΠΑΣ ΤΟΥΣ ΕΒΡΑΙΟΥΣ

‘Ο Πάπας άντλησε στή συγκεκριμένη όμιλα του θέματα από παλαιότερες δηλώσεις του σχετικά μέ το ‘Ολοκαύτωμα. Ή πλέον δυσοίωνη μεταξύ αύτών ήταν ή ύπεράσπιση από μέρους του τής συμπεριφοράς τού Πάπα Πίου ΙΒ’ κατά τή διάρκεια τού ‘Ολοκαυτώματος.

‘Ο Πάπας ύπερασπίσθηκε τόν Πάπα Πίο ΙΒ’ κατά τήν πρώτη συνάντησή του μέ ‘Εβραιούς τό 1979. ‘Εκτοτε, όμως, κατά τά όκτωμιση χρόνια πού μεσολάβησαν δέν τό είχε ξαναεπιχειρήσει. Τό γεγονός αύτό σέ συνδυασμό μέ τήν ύπεράσπιση τού Πάπα Πίου πού πρόσφατα έξεδωσε ή ‘Εθνική Συνδιάσκεψη Καθολικών ‘Επισκόπων μπορει νά μᾶς δώσει μιά σημαντική πρόσβαση στή σκέψη τού Βατικανού σχετικά μέ τό περιεχόμενο τού σχεδιαζόμενου έγγραφου γιά τό ‘Ολοκαύτωμα.

‘Ο Πάπας άπεφυγε νά θίγει τήν ύπόθεση πού προκάλεσε τίς έκτακτες συναντήσεις στή Ρώμη: τήν άκραση Βαλντχάιμ. Στή Ρώμη ή ‘Επιτροπή τού Βατικανού γιά τίς θρησκευτικές σχέσεις μέ τούς ‘Εβραιούς είχε «άναγνωρίσει τή σοβαρότητα καί τήν ύποχρέωση εύαισθησίας τῆς ‘Εκκλησίας» άπενταν στήν άγανάκτηση τών ‘Εβραιών γιά τήν άκραση. ‘Ομως, ο Πάπας δέν άναφέρθηκε στόν κ. Βαλντχάιμ ούτε στή Ρώμη ούτε στό Μαϊάμι, που έμιλησε ένωπιον ‘Εβραιών. Τουναντίον, άναφέρθηκε στόν κ. Βαλντχάιμ κατά τή συνομιλία του μέ δημοσιογράφους μιά μέρα νωρίτερα, κατά τήν πτήση από Ρώμη πρός Μαϊάμι. “Οταν έρωτήθηκε άν πιστεύει τώρα οτι ή άκραση ύπηρξε σφάλμα, ο Πάπας άπηντησε: “Οχι. Ή ταν άπαραίτητη».

‘Αφού ήταν μιά όμιλα πού άπευθύνετο πρός ‘Ε-

βραίους, άκόμη δηλαδή μιά «νέα άρχη», δέν περιείχε καμιά δήλωση πού νά άντικρουει τό πνεῦμα τών σχέσεων Βατικανού - ‘Εβραιών.

‘Επι ένα διάστημα Καθολικοί έκπρόσωποι ύποστήριζαν οτι τό θέμα τών διπλωματικών σχέσεων Βατικανού - ‘Ισραήλ είναι πολιτικό καί οτι ή ‘Αγια “Εδρα δέν έχει θεολογικές άντιρρήσεις γιά παρόμοιες σχέσεις· τούτο έπανεβεβαιώθηκε κατά τίς συναντήσεις στή Ρώμη. ‘Ο Πάπας, όμως, δέν έθιξε τό θέμα στό Μαϊάμι.

‘Η συνάντηση στό Μαϊάμι άναφέρεται οτι έλαβε χώρα σέ έγκαρδια άτμοσφαιρα. ‘Η έγκαρδιότητα άποτελει έπι-βοηθητικό στοιχείο γιά τόν διάλογο, δέν άποτελει ίμως άυτοσκοπό. Ο καθένας έκει δέχθηκε τόν Πάπα, οπως καί σέ όλες τίς συναντήσεις κατά τό παρελθόν, ώς ένα μεγάλο ηθικό διδάσκαλο καί ολοι έπιθυμούσαν ή συνάντηση αυτή νά πετύχει.

‘Δυστυχώς, τό μέτρο τής έπιτυχίας συνίσταται στό οτι ή όμιλα τού Πάπα δέν δημιούργησε καινούργιους σκοπέλους καί οτι άλα τά παλιά προβλήματα είναι άκόμη μαζί μας — γιά νά άντιμετωπισθούν, χωρίς άμφιβολία, σέ κάποια άλλη «νέα άρχη». ‘Ο διάλογος είναι βέβαια, άπαραίτητος, γιά έναν άμοιβαίως άποδεκτό σκοπό. Οι ‘Εβραιοί ίμως πρέπει νά έκτιψησουν τό γεγονός οτι κατά τήν έπόμενη φορά πού τό Βατικανό θά έπιδείξει ένδιαφέρον γιά άκόμη μιά «νέα άρχη», αύτή ή «άρχη» θά πρέπει νά συνοδεύεται άπο ‘Εβραική άξιοπρέπεια καί άπο μέρους τού Βατικανού άπο ουσία.

(‘Ο κ. Edgar M. Bronfman είναι πρόεδρος τού Παγκόσμιου ‘Εβραικού Συνδρίου. ‘Αναδημοσίευση από τούς: ‘New York Times’, 26.9.1987).

‘Ιερουσαλήμ. Ο ύπουργός ‘Εξωτερικών Κάρολος Παπούλιας έκλεισε τά μάτια μπροστά στήν άναμνηστική πλάκα (Μουσείο ‘Γιάντ Βασσέμ’), γιά τούς 60.000 ‘Εβραιούς τής ‘Ελλάδος πού χάθηκαν στά χιτλερικά στρατόπεδα.

Τρίκαλα: Ή είσοδος τής πόλης και τό φρούριο

(Φωτ. του Δ. Μιχαηλίδη από τη συλλογή του Δημ. Στεφανιόπουλου)

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑ

ΤΟΥ Κ. Richard I. Lawless

Άπο τό άρθρο τοῦ κ. R. Lawless μέτιτλο «Η οικονομία καὶ ὁ χῶρος τῆς Θεσσαλίας κατά τὴν τουρκοκρατία», πού δημοσιεύει τό περιοδικό «Τρίκαλινά», (τόμος 1ος, Τρίκαλα 1981) ἀπό τό βιβλίο An Historical Geography of the Balkan (Λονδίνο: Academic Press Inc. Limited, 1977), ἀναδημοσιεύουμε τό παράκατω ἀπόσπασμα.

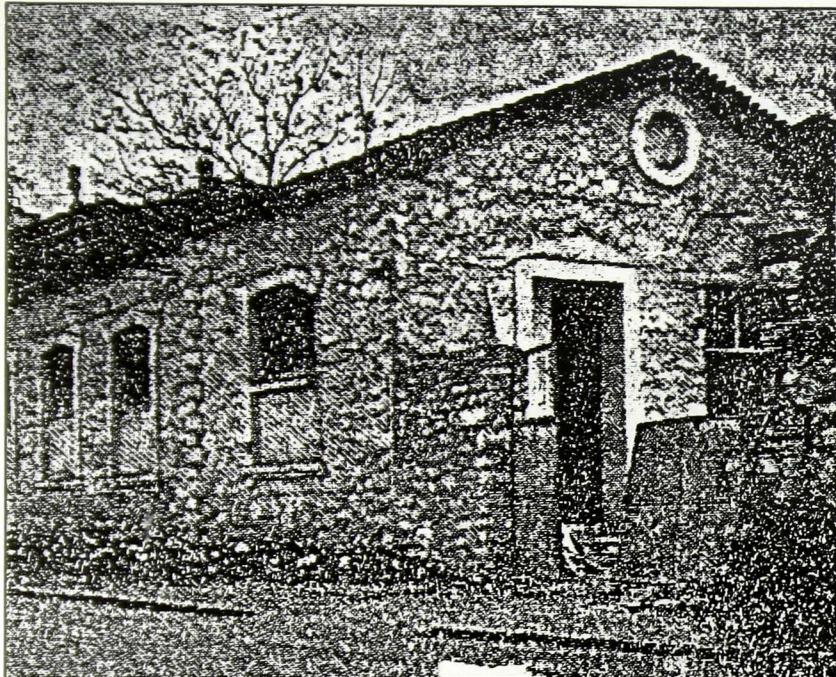
Οἱ πρώτοι αἰῶνες τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας ἔφεραν ἐπίσης ἀλλαγές στή σύνθεση τοῦ πληθυσμοῦ, ἀν καὶ ἡ ἐπίδραση αὐτῶν τῶν ἀλλαγῶν δέν ἦταν τόσο μεγάλη ὅσο στίς παραμεθόριες περιοχές τῶν Βαλκανίων. Πολύ νωρίς Τούρκοι

ἀποικοι ἥρθαν στήν περιοχή, πρῶτα στή διάρκεια τῆς βασιλείας τοῦ Βαγιαζίτ τοῦ Α' (1389 - 1402) καὶ ὑστερα ἐπί Μουράτ τοῦ Β' (1421 - 1451). Στρατιωτικοί λόγοι, ἀναμφίβολα, ἔκαναν ἀναγκαῖα μιά πολιτική ἀποικισμοῦ καὶ ἵσως μερικές ὁμάδες νά ἐγκαταστάθηκαν βίαια σέ νέα ἐδάφη. Ἀλλά οἱ Ὀθωμανοί σίγουρα ύποβοηθούσαν τήν ἐθελοντική μετανάστευση ἀπό τήν Ἀνατολή ἡ ὁποία σέ μερικά μέρη εἶχε πυκνοκατοικηθεῖ μέσα στόν 14ο αι.¹

Ἄρκετοί Τούρκοι ἀποικοι ἐγκαταστάθηκαν ὡς γεωργοί σέ νέα χωριά, συχνά σέ μέρος ἐγκαταλειμμένο ἀ-

πό τούς χριστιανούς — π.χ. οἱ Κονιάροι πού κατεῖχαν τίς πεδιάδες μεταξύ Λαρίσης καὶ Ὁλύμπου — καὶ αὐτοί συνήθως δέν ἀνακατεύονταν μέτούς ἐντόπιους. Τά χωριά τους, δησου τό κάθε σπίτι χτίζοταν στή μέση ἐνός κήπου, διέφεραν πολύ ἀπό τά χωριά ἑλληνο - μεσογειακοῦ τύπου, τά δόποια κατοικοῦνταν ἀπό Ὁρθόδοξους χριστιανούς. Οἱ περισσότεροι ἀπό τούς νέους ἀποίκους ἐντούτοις ἦταν κάτοικοι πόλεων. Πολλοί Ἑβραῖοι τράπηκαν σέ φυγή ἐξ αἰτίας τῆς φυλετικῆς προκατάληψης καὶ καταδίωξής τους στή χριστιανική Εὐρώπη, ἵδιως στήν Ἰσπανία, καὶ προσελκυμέ-

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΣΤΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑ

Τό κτίριο τού παλιού ήλεκτρικού έργοστασίου Σταματόπουλου, όπως ήταν λιγό προτού κατεδαφιστεῖ, τό 1975.

νοι άπό την άνεξιθρησκεία τής 'Οθωμανικής Αύτοκρατορίας, έγκαταστάθηκαν στά άστικα κέντρα τής Θεσσαλίας, μέσα στόν 15ο και 16ο αι.² και ένωθηκαν με μειονότητες 'Αρμενίων, 'Αράβων και Νέγρων.

Ο Τούρκος ιστορικός O.L. Barkan ύπολογισε ότι στήν άρχη τού 16ου αι. ή τουρκο - μουσουλμανική κοινότητα στή Θεσσαλία περιλάμβανε γύρω στίς 12.347 οικογένειες (18% τού συνολικού πληθυσμού τής περιοχής) και ή έβραική κοινότητα 387 οικογένεις³.

'Από τήν άρχη, ώστόσο, μουσουλμανικές και μή μουσουλμανικές κοινότητες ζεινεν γεωγραφικά και κοινωνικά διαχωρισμένες. 'Ορθόδοξοι χριστιανοί, οι οποίοι άποτελούσαν τήν πλειονότητα τού πληθυσμού στή Θεσσαλία, μουσουλμάνοι και 'Έβραιοι ύπηκοοι ήταν χωρισμένοι βάσει τής θρησκείας σε αύτόνομες κοινότητες, γνωστές ως 'μιλέτια'. Τά μέλη τού κάθε μιλετιού ήταν έλευθερα νά άσκούν τή δική τους πίστη και νά διατηρούν τούς θεσμούς τους, τούς νόμους και τίς παραδόσεις κά-

τω άπό τήν καθοδήγηση τών θρησκευτικών τους άρχηγών οι οποίοι είχαν τήν πολιτική και στρατιωτική έξουσία. Μέ τήν έξασφάλιση αυτή οι όπαδοι διαφορετικών θρησκειών ξεχώριζαν άκομα περισσότερο μεταξύ τους: έτσι τό σύστημα τών μιλετιών παρείχε στόν 'Οθωμανό κυβερνήτη τήν δυνατότητα νά έκμεταλλεύεται τόν πλούτο πού παραγόταν άπό τούς ύπηκόους του, χωρίς σχέδον καμιά άντιδραση και προστριβή. Οι διάφοροι κανονισμοί πού έφαρμόζονταν στούς χριστιανούς και τούς 'Έβραιους ως πρός τήν κατοικία τους, τό ρουχισμό και τήν κοινωνική συμπεριφορά ήταν βασικά στοιχεία γιά όλη τήν θρησκειακή κοινωνία: όμοιοι κανονισμοί έφαρμόζονταν και στά μέλη τής μουσουλμανικής κοινότητας. Δέν ήταν στήν πρόθεση τών Τούρκων νά δημιουργήσουν διακρίσεις εις βάρος τών μή μουσουλμάνων, άλλα νά είναι φανερή ή κοινωνική θέση τού κάθε άνθρωπου, έτσι ώστε νά διακρίνεται εύκολα άπό τούς άλλους και νά περιορίζεται κατ' αύτόν τόν τρόπο η πιθανότητα προστριβών⁴. Έπομένως ύπηρχαν λίγες άπωλειες στό 'Ισλαμ. Οι διαφορετικές κοινότητες δέν συγχωνεύτηκαν σε μιά οργανική κοινωνία, άλλα διατηρήθηκαν άναλλοιώτερ, χωρισμένες και εύδιάκριτες».

1. H. Inalcik, «Ottoman Methods of conquest», *Studia Islamica*, 2 (1954), 103 - 30.

2. M. Franco, *Essai sur l'histoire des Israélites de l'empire Ottoman depuis les origines jusqu'à nos jours*, Librairie A. Durlacher, Paris (1897).

3. O. L. Barkan, «Essai sur les données statistiques des registres de recensement dans l' Empire ottoman aux XV et XVI siecles», *Journal of the Economic and Social History of the Orient*, 1 (1958), 9 - 36.

4. S. J. Shaw, «The aims and achievements of Ottoman rule in the Balkans», *Stavic Review*, 21 (1962), 617 - 22.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΩΝ ΤΡΙΚΑΛΩΝ ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

'Από διάφορες έκδόσεις μεταφέρουμε στοιχεία γιά τήν 'Έβραική Κοινότητα Τρικάλων.

'Απογραφή τού πληθυσμού τής Θεσσαλίας τό 1881:

— «Σύμφωνα μέ τήν άπογραφή τού 1881, 90% τού πληθυσμού τής Θεσσαλίας ήταν 'Ορθόδοξοι, 9,1% Μουσουλμάνοι και 0,9% 'Έβραιοι. Οι 'Ορθόδοξοι κάτοικοι ήταν 'Ελληνες και Βλάχοι και οι μουσουλμάνοι ήταν κυρίως Τούρκοι άλλα περιλάμβαναν και μερικούς 'Άλβανούς. Η πιό σημαντική έβραική κοινότητα ήταν στή Λάρισα (μέ 68% άπό τό σύνολο τών 'Έβραιων τής Θεσσα-

λίας), άκολουθούσε τών Τρικάλων (μέ 20%) και τού Βόλου (μέ 12%). Οι πρόγονοι αύτων τών 'Έβραιων, όπως τής Θεσσαλονίκης, είχαν έρθει άπ' τήν 'Ισπανία τόν 14ο αι. Οι Τούρκοι άποτέλεσαν τήν πιό σημαντική και συγκροτημένη μειοψηφία...».

— «Ο B. Ornstein («Elf Wochen in Larissa», Berlin, 1882) έπισκεψήθηκε τή Λάρισα τό 1882 και ύπολογισε ότι έκεινο τόν καιρό ό πληθυσμός της άποτελούνταν άπό 4.900 'Έλληνες, 4.600 Τούρκους, 2.200 'Έβραιους, 1.000 βλάχους και 500 γύφτους.

ΟΙ ΕΒΡΑΙΟΙ ΤΩΝ ΤΡΙΚΑΛΩΝ

Ισαάκ Δαβίδ Σαμπετάρι (Τρίκαλα, 1930). (Φωτογραφία Έβραϊκού Μουσείου Έλλαδος).

Άλλα ή πόλη έχει 26 τζαμιά και οι Τούρκοι διατηρούσαν 10 σχολεῖα, ένω ό χριστιανικός πληθυσμός είχε 9 και οι Έβραιοι μόνο 3.

M. Sivignon, «Η δημογραφική και οικονομική έξέλιξη της Θεσσαλίας (1881 - 1940)», έτισιο φιλολογικό, ιστορικό, λαογραφικό, λογοτεχνικό περιοδικό σύγγραμμα Τρικαλινά, τόμος 2ος, Τρίκαλα 1982.

Τοπικός Τύπος:

«Ο Αχιλέας Καρανάσιος στό βιβλίο του "Πνευματικά Τρίκαλα" (1956) γράφει ότι το 1911 κυκλοφορεῖ στά Τρίκαλα ένα πλήθος σατυρικών έφημεριδών: ""Ο Μεφιστοφελῆς", "Τέτοιος Πάντοιος", "Σεντεκλέρ", "Η Ψαλίδω" του Έβραίου Ισαάκ Μωυσῆ και ό "Σατανάς" του Εύαγγελου».

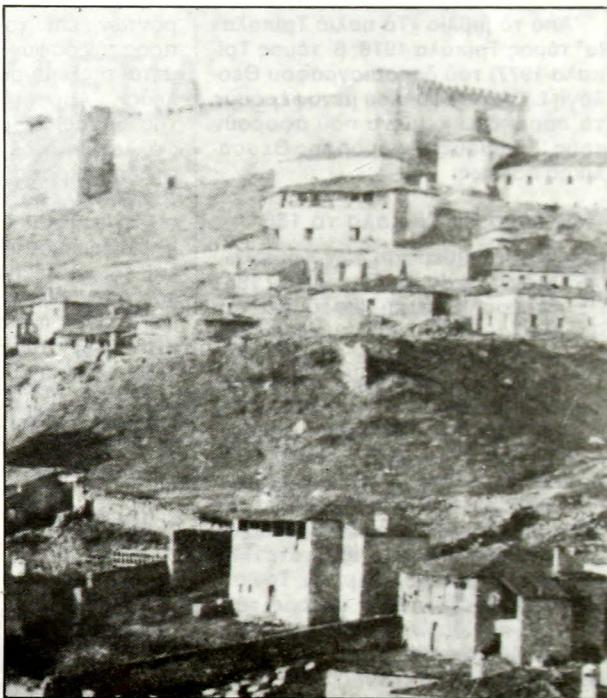
Λ. Αναστασίου, «Τρίκαλα: Τοπικός Τύπος, Έφημερίδες, περιοδικά», Τρικαλινό Ήμερολόγιο, έκδοση της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Τρικάλων, 1985

Ένας Έβραϊος μακεδονομάχος

Στό άρθρο του κ. Π.Α. Μπέσπαρη «Θεσσαλός Μακεδονομάχος», (Τρικαλινά, τόμος 1ος, 1981) άναφέρεται μεταξύ των μακεδονομάχων:

«Τσάκαλος (Σακής), ιατρός Ισραηλίτης. Ο Τσάκαλος, από τη Λάρισα, ώς γιατρός άνταρτικών σωμάτων πήρε μέρος στόν Μακεδονικό Άγωνα και δούλεψε στή λίμνη των Γιαννιτσών».

Π.Α. Μπέσπαρης, «Θεσσαλοί μακεδονομάχοι», Τρικαλινά, τόμος 1ος, Τρίκαλα 1981.

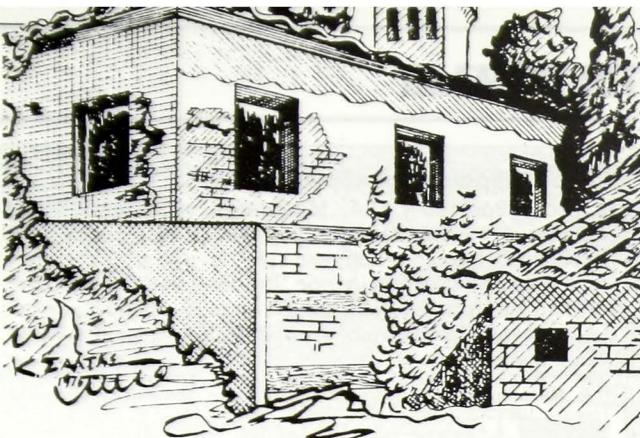

Φανάρι: Η κωμόπολη και τό φρούριο (τέλη 19ου αι.).

Η έβραική συνοικία:

«Έπισης και τά έβραικά ήταν άπο τίς παλιότερες συνοικίες της πόλης, με άρκετά και μεγάλα σπίτια. Ο πιό πλούσιος άπο τούς Έβραιούς και άπο τούς μεγαλύτερους τσιφλικάδες της έποχής, ήταν ό γνωστός, στούς παλιότερους, Λιάχος, πού είχε, έκτος άπο τάλλα, και τό πιο μεγάλο και πολυτελές σπίτι της πόλης, στό όποιο μάλιστα κατέλυσε και ό τότε βασιλιάς Γεώργιος Α', διαν, μετά τήν άπελευθέρωση, έπισκεφτηκε τά Τρίκαλα. Μά κοντά στόν Λιάχο κι άλλες οικογένειες έβραικές ήταν πλούσιες και εύκαταστατες, πού διατηρήθηκαν μέχρι τόν Β' παγκόσμιο πόλεμο, δημοσία τά γνωστά, στούς παλιότερους, όνόματα, Βελούχ, Λεβή, Σαμπεθάι, Νεγρίν, κ.ά. Η λαίλαπα όμως τού χιτλερισμού, ώς γνωστόν, έκανε κι έδω τό θαύμα της. Στό σπίτι του Λιάχου, άργοτερα Τεγόπουλου είχε έγκατασταθεί τό γενικό στρατηγείο του ΕΛΑΣ...».

Ν. Γιαννούλη, «Οι παλιότερες συνοικίες της πόλης μας», Τρικαλινό Ήμερολόγιο, έκδοση της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Τρικάλων, 1985.

Από τό βιβλίο «Τά παλιά Τρίκαλα» (α' τόμος Τρίκαλα 1976, β' τόμος Τρίκαλα 1977) τοῦ δημοσιογράφου Θεολόγη I. Τριανταφύλλου μεταφέρουμε τά παρακάτω κείμενα πού άφορούν τούς Έβραιούς της όμορφης Θεσσαλικής πόλεως:

Πώς ήταν τά Τρίκαλα τό 1881

Η απελευθέρωση τῶν Τρικάλων ἔγινε στις 23 Αὐγούστου τούς 1881 μέρα Κυριακή, ἀφοῦ ἐμειναν ὑπόδουλα στούς Τούρκους 485 περίπου χρόνια, πέντε δλάκερους αἰώνες καὶ γνώρισαν διάφορες καταστροφικές ἐπιδρομές, διωγμούς καὶ ταπεινώσεις ἀπό τούς βάρβαρους καταχτητές. Μετά δού μέρες τὴν Τρίτη 25 Αὐγούστου ἔγινε στὴν τότε Μητρόπολη τῆς πόλεως στὴν Ἐκκλησία τῆς Ἀγίας Ἐπισκέψεως μεγάλη δοξολογία χοροστατοῦντος τοῦ τότε Μητροπολίτη Τρίκκης Μελετίου. Τὸν πανηγυρικὸν ἔξεφώνισε ὁ νεαρός τότε ποιητής καὶ διηγηματογράφος Χρῆστος Χριστοβασίλης ἀπό τὴν "Ἡπειροῦ πού καταδιωγμένος ἀπό τούς Τούρκους γιά τὰ φλογερά πατριωτικά ποιήματα του κατέψυγε στὴν πόλη μας. Ὁ Χριστοβασίλης ἀπάγγειλε ἔνα μεγάλο πατριωτικό ποίημα ἀπό 186 στίχους 15σύλλαβους μέ φλογερό ἐνθουσιασμό. Τό ποίημα αὐτό ἦταν γραμμένο σὲ καθαρή δημοτική ἡπειρωτική γλώσσα καὶ εἶχε τὸν τίτλο «Στ' ἀδέλφια μας» πού ἡ ἀπαγγελία του ἔκανε τούς πάντες νά ριγίσουν... (σελ. 7).

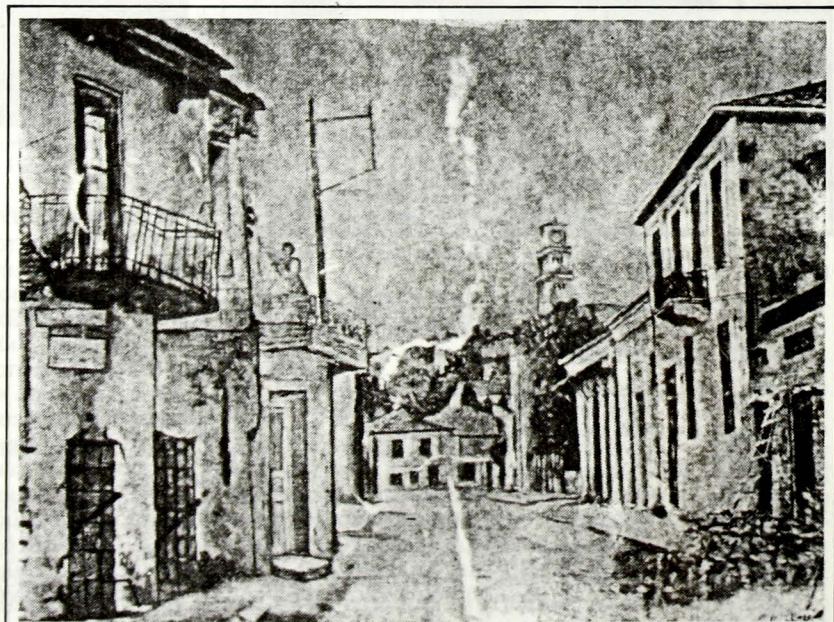
... Παρασκευή 2 Ὁκτωβρίου μετά τῆς ἀκολουθίας του μετέβη εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν. Διερχόμενος ὁ Βασιλεὺς τὴν ἔβραικήν συνοικίαν, ἔτυχεν ἐγκαρδίου καὶ ἐνθουσιώδους ὑποδοχῆς. Τσόχαι κόκκιναι ἐστρωνύνοντο πρό τῶν ποδῶν του, ἵνα πατήσει ἐπ' αὐτῶν, ἐκ δέ τῶν παραθύρων ἐρρίπιτοντο ἄνθη καὶ ζαχαρωτά. Εἰς τὴν θύραν τῆς συναγωγῆς ἀνέμενεν ὁ διδάσκαλος τῆς ἱσραηλιτικῆς σχολῆς, μετά τῶν μαθητῶν φε-

ρόντων ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὅμοι πρός τὴν ὄσφυν δεξιά λευκήν ταινίαν μετά τῆς ἐπιγραφῆς «Ζήτω ὁ Βασιλεὺς». Ἀμα τῇ ἀφίδει τῆς Α.Μ. πρό τῆς θύρας, οἱ μαθηταὶ ἥρχισαν νά ψάλλωσιν, ἡ δέ Μεγαλειότης του ἐστάθη ἀκροασθεῖσα μέχρι τέλους τὸν ὅμνον. Κατόπιν εἰσῆλθεν ἐν τῇ συναγωγῇ καὶ ἀναβάσσα ἐπὶ θρόνου κεκοσμημένου δι' ἀνθέων ἐκάθησεν ἐπὶ ἔδρας κεκαλυμένης διά χρυσοκεντήτων ύφασμάτων. Τόιε ἥρξατο ψαλλομένη ἡ δέησις πρός τὸν "Ὕψιστον ὑπέρ τοῦ Βασιλέως, τῆς Βασιλίσσης καὶ ἀπάσης τῆς βασιλικῆς οἰκογενείας, μετά τὴν ὅποιαν εἰς τῶν Ἔβραιών ἀναβάσσει ἐπὶ τῆς ἐν τῇ συναγωγῇ ἔξεδρας προσεφώνησε τὸν Βασιλέα (σελ. 14 - 15).

... Ἡ πόλις τῶν Τρικάλων (ἀρχ. Τρίκη) κεῖται παρά τούς πρόποδας λοφί-

σκων βορειοδυτικῶς κειμένων, οἵτινες ἀπολήγουσιν εἰς τὴν πόλιν, ἐπὶ δὲ τῆς τελευταίας κορυφῆς τῶν λόφων ὑπάρχει φρούριον περὶ οὐ λόγον ἀνωτέρω ἐποιήσαμεν. Αἱ οἰκίαι της εἰσὶν τουρκικῆς κατασκευῆς, αἱ δέ ὅδοι της λιθόστρωτοι (γκαλντερίμια). Διαρρέεται ὑπὸ τοῦ τρικαλινοῦ ποταμοῦ (Ληθαίου τό πάλαι καλουμένου) παραποτάμου τοῦ Πηνειοῦ καὶ διαταίνεται ὑπὸ αὐτοῦ εἰς δύο μέρη. Ἡ πόλις εἴναι κατάφυτος, ιδίως δέ ἐνθεν καὶ ἐνθεν τοῦ ποταμοῦ ὑπάρχουσιν ούρανομήκεις πλάτανοι ὑπὸ τὴν σκιάν τῶν ὅποιων εἰσὶ διάφορα καφενεῖα. Ἐχει κατοίκους 10.900 ἐξ ὧν Χριστιανοί 7.500. Τούρκοι 3.000 (πολλοὶ ἐκ τούτων ἀπεδήμησαν) καὶ 400 Ἰσραηλῖται, τόν δέ χειμώνα, ὅτε κατέρχονται αἱ οἰκογένειαι ἐκ τοῦ Ἀσπροποτάμου εἰς τὴν θεσσαλικήν πε-

Συνέχεια στή σελ. 17

Τρίκαλα: Παλιά συνοικία (οἱ φωτογραφίες εἰναι ἀπό τό βιβλίο τοῦ κ. Θ.Ι. Τριανταφύλλου).

1977

1977 – 1987

ΜΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΩΝ ΤΟΜΩΝ

- 1987

ΚΑΕΤΙΑ
ΙΚΩΝ»

[DINAKAZ ZYLLT PAPERON](#)

ΜΙΑ ΔΕΚΑΕΤΙΑ «ΧΡΟΝΙΚΩΝ»

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΜΩΝ 1977 - 1987

Περιεχόμενο τόμων Α - Ι «Χρονικῶν» (1977 - 1987)

— Τά περιεχόμενα παρουσιάζονται κατά **Συγγραφείς** και κατά **Θέματα**. (Τά ἄρθρα πού ύπογράφονται μέ αρχικά, δέν άναφέρονται στόν πίνακα τών συγγραφέων).

— Στά περιεχόμενα δέν περιλαμβάνονται οι μικρές ειδήσεις, καθώς και τά κύρια ἄρθρα.

— Ό πρωτος ἀριθμός τών περιεχομένων άναφέρεται στόν ἀριθμό τοῦ φύλλου (1 -) και ό δεύτερος στόν ἀριθμό τῆς σελίδος τοῦ ιδίου τεύχους (- 1).

Άριθμός φύλλων κατά τόμο

Τόμος Α' ἀριθ. φύλλου 1 - 10	1977 - 1978
Τόμος Β' ἀριθ. φύλλου 11 - 20	1978 - 1979
Τόμος Γ' ἀριθ. φύλλου 21 - 30	1979 - 1980
Τόμος Δ' ἀριθ. φύλλου 31 - 40	1980 - 1981
Τόμος Ε' ἀριθ. φύλλου 41 - 50	1981 - 1982
Τόμος ΣΤ' ἀριθ. φύλλου 51 - 60	1982 - 1983
Τόμος Ζ' ἀριθ. φύλλου 61 - 69	1983 - 1984
Τόμος Η' ἀριθ. φύλλου 70 - 78	1984 - 1985
Τόμος Θ' ἀριθ. φύλλου 79 - 80	1985 - 1986
Τόμος Ι' ἀριθ. φύλλου 89 - 95	1986 - 1987

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

A

- Αννερι Zvi, 39/3
Αδάλογου Ν., 48/10
Αδαμαντίου Αδ., 70/20
Αλκαλάι Ν., 78/53
Αλμαρκ Π., 61/2, 81/2
Αλτερμαν Ν., 19/2
Αλχανάτης Δαν., 19/3, 78/44
Αμπού Έντ., 36/4
Ανδρεάδης Ανδρ., 20/5
Αννινος Χ., 82/2
Αντωνάκος Σ., 33/8
Αποστολάτος Γερ., 68/50
Αράρ Ιακ. 22/17
Ασέρ Ρόζα, 13/16, 37/17, 88/18
Αστεριάδης Αγ., 24/8, 28/18, 48/8
Αύγουστινος (Μητροπολίτης Φλωρίνης), 86/2
August M., 64/11

B

- Βακαλόπουλος Απ. 70/15
Βαλασίδης Γ., 81/19
Βαλασσόπουλος Ούμβ., 2/16, 3/16
Βαλαώρας Β., 89/7
Βαρδουνιώτης Δ., 70/60
Βαρελά Αγγ., 84/19
Βασιλικός Β., 70/72, 81/4
Βαφειάδης Μ., 84/14
Βαφείδης Ν., 44/5
Βαφόπουλος Γ., 28/17, 38/3, 68/17, 70/83
Βελέλης Λ., 90/6
Βέλλας Β., 36/3, 53/3, 91/3
Βενέζης Ήλ., 48/3, 55/3

Βενιαμίν (τῆς Τουδέλας), 63/13

Βιάζης (δε) Σπ., 35/7

Βιβιλάκης Γ., 18/9

Βίζελ "Ελι, 95/3

Bishop - Huchet Cl. 49/12

Bittanti - Battisti Ern, 75/14

Βλάχος Αγγ., 94/17

Γ

Γελαδόπουλος Φ., 56/15

Γεωργάκης Ιω., 7/23, 68/12

Γιαννάκοβας Β., 81/26

Γιαννούσης Δ., 38/11, 41/10, 62/10

Γιοέλ M., 75/5

Γιουλούντας Έλ., 81/28, 84/12, 93/31

Γκιούλη Ρ., 54/6

Γυιόκας Π., 11/15

Δ

Dalven R., 17/3

Δαλμέδεγος Ρ., 35/16

Δαμασκηνός (Αρχιεπίσκοπος), 68/48

Δανδής Ν., 41/19

Δεμπόνος Α.Δ., 45/5, 47/8, 71/12

Δημήτριος (Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως), 27/3

Δημητρίου Β., 19/16

Διαμαντόπουλος Δ., 9/5

Dinur B.-Z., 55/διάτυπα

Δόικος Αθ., 89/10

Δοῦδος Γ., 59/3, 91/2

Δραγούμης Μ., 32/9

Δρούλιας Ιω. 76/17, 90/11

Dubnow S., 32/3

Ε

Evetett R., 58/3

Έγγονόπουλος Ν., 30/3

Έλιγιά Γ., 51/14

Ένεπεκίδης Π., 7/15, 53/4, 70/32, 82/11

Έρανιστής Δ., 53/8

Εύελπίδης Χρ. 51/3, 56/3

Εύθυμιος (Επίσκοπος Αχελώου), 84/3

Εύστρατιάδου Αλ., 45/12, 61/9

Z

Jelushkin J., 71/10

Ζίμερμαν Μ., 62/8

Ζώγια Χρ., 65/12

Ζωγραφάκης Γ., 16/5, 23/7, 30/10, 70/42, 86/15, 89/21

Ζώης Λ., 35/3

H

Ηλιόπουλος Ν., 34/14

Ηλιού Μαρ., 51/12

Θ

Θαλασσινός Β., 47/13

Θεοδωρακόπουλος Ιω., 79/5

Θεοτοκάς Γ., 68/51

Πίνακας Συγγραφέων

I

- Idinopoulos Th., 54/3
 Ιερώνυμος ('Αρχιεπίσκοπος), 24/12, 33/19
 Ιντζεγλάννης Στ., 38/12
 Ipetois R., 56/10
 Ιώάννης 23ος (Πάπας), 31/13
 Ιώάννης - Παῦλος Β' (Πάπας), 49/15
 Ιωαννίδης Γ.Β., 28/7, 38/9
 Ιωαννίδης Ιασ., 89/22
 Ιωαννίδης Ιω., 94/23
 Ιωάννου Γ., 70/73

K

- Καβάφης Κ., 22/17, 79/6
 Καζαντζάκης Ν., 4/17, 27/16
 Καζαντζής Τ., 70/61
 Καΐμης Ίουλ., 8/13, 92/15
 Καινιχ Φρ., ('Αρχιεπίσκοπος Βιέννης) 49/6
 Καιροφύλλας Κ., 73/7
 Καίστλερ Α., 42/13
 Καλλιάνης Δ., 90/14
 Καλογιάννης Β., 28/14, 45/6
 Καμπανέλλης Ιάκ., 73/10
 Κανελλόπουλος Π., 27/5
 Κανέττη Έλια, 71/6, 79/42
 Κάνιελ Μ., 62/3
 Καρέλλη Ζωή, 9/3
 Κάρτερ Τζ., 4/παράρτημα
 Κασιμάτης Γρ., 20/6
 Keller W., 24/19
 Κεραμόπουλος Άντ., 60/3
 Κιτσόπουλος Γ., 19/7
 Κλούτζνικ Φ., 22/10
 Κοβάνης Κ., 74/30
 Κοέν Λ., 53/7
 Κοκκαλίδου - Ναχμία Ν., 22/12, 27/14, 42/6, 93/28
 Κόλλιας Ηλ. 43/9
 Κονόμος Ντ., 76/25
 Κόντογλου Φ., 43/13
 Κόντου Νανά, 39/19, 68/8
 Κορομηλάς Γεωργ., 78/9
 Κορομηλάς Λ., 6/6, 68/15
 Κοτσιώλης Άπ., 73/8
 Κουκᾶς Γ., 46/11
 Κουλόπουλος Α., 60/12, 68/20
 Κούμενος Ιω., 40/15
 Κούνιο Χ., 48/11, 68/9
 Κραψίτης Β., 17/10, 34/6, 64/3
 Κριμπάς Χρ., 12/19, 78/47
 Κωνσταντίνης Καν., 73/11
 Κωνσταντίνης Μ., 9/9, 60/11, 78/49
 Κωνσταντοπούλου Χρ., 84/7
 Κωστής Ζ., 86/9
 Κωστοβασίλης Κ., 51/13
 Κωστόπουλος Στ., 23/11

Λ

- Λαμπρινός Χρ., 22/22
 Λάσκαρης Κ., 25/9
 Λαχανοκάρδης Ήρ., 84/16
 Leiman Y., 64/7
 Lerman T., 49/3

- Λιβιέρη Χ., 51/15
 Λόβιγγερ Ιωσ., 63/24
 Λούλης Γ., 51/5

M

- Μαθιόπουλος Β., 18/11, 32/19
 Μακριδάκης Άν., 75/6
 Μαλεβίτσης Χρ., 33/5, 90/2
 Μαντζανᾶς Κ., 75/8
 Μαρασλῆς Άλ. 40/13
 Μαρίνος Γ., 48/7
 Μαρκογιάννης Χρ., 38/17
 Ματαράσσο Ι. 70/68
 Μάτσας Ιωσ., 17/6, 47/3, 7, 75/13, 86/11
 Μάτσας Μιχ., 66/10, 89/16
 Μαυριδερός Δ., 95/13
 Μαυροειδή - Παπαδάκη Σ., 18/25, 68/7
 Μενασσέ Άλβ., 18/19
 Μητρόπουλος Δ., 93/17
 Μητροφάνης Γ., 52/11
 Μιζραχή Χαγίμ Μπ. - Σ., 20/14
 Μόλχο Μικ. 20/20
 Montefiore C. G., 39/12
 Montefiore H., 66/3
 Μορδεχάι - Ρουμπέν Σ., 30/16
 Μοσκόβης Β., 30/3
 Μοσκώφ Κ., 70/21
 Μουστάκης Γ., 76/20
 Μπεράτης Γ., 42/3
 Μπόνης Κ., 49/3, 79/2
 Μπόρβιτς Μ., 7/15
 Μωραϊτόπουλος Γ., 70/18
 Μωϋσής Άσ., 14/3, 27/4, 36/9, 75/3, 89/3, 92/3
 Μωϋσής Έσδρ., 75/9, 88/3

N

- Náρ Αλμπ. 32/15, 70/10, 46, 85/4, 92/10
 Νεχαμᾶ Γ., 9/13, 12/5, 20/20, 33/18
 Νικολαΐδης Ι., 88/17
 Νικολάου Ν., 82/15, 95/26
 Νικολόπουλος Ν., 14/14
 Νικολοπούλου Χαρ., 37/17
 Νταγκουνάκη Βικτ., 74/30

W

- Williams D., 84/17

O

- 'Ολύμπιος Τ., 68/8

P

- Παντελεήμων (Μητροπολίτης Κορίνθου), 36/5
 Παπαγεωργίου Χρ., 10/7
 Παπαγιαννόπουλος Άπ., 70/24
 Παπαγιαννόπουλος Ιω., 95/17
 Παπαδημητρίου Ρούλα, 70/78
 Παπαστάθης Χαρ., 61/6, 70/70
 Παπαστρατής Σ., 44/9
 Παππᾶς Γ., 81/7
 Πέρες Σ., 94/27
 Περογιαννάκης Χ., 81/8
 Πεσμαζόγλου Γ., 40/11

Πίνακας Συγραφέων

Πετρόπουλος Ηλ., 48/18, 70/7
 Πιζάνιας Π., 52/11
 Prager D., 71/10
 Πρίσναλης Άλμπ., 88/13

P

Ράλλης Γ., 93/13
 Rauscher R., 58/10
 Ρεζάν M., 22/14
 Riquet M., 44/3
 Riverain J., 74/16
 Ροδίνης Γ., 19/17
 Ρόθ X., 52/7
 Roth S., 42/10
 Ρουμπέν - Μορδεχάι Σ., 10/Παράρτημα
 Ρουσσώ M., 86/5
 Ρωμανός Ιω., 20/17, 93/3
 Ρώμας Δ., 65/3

S

Σαββόπουλος Εύ. 49/9
 Σαλαπασίδης Γ., 88/17
 Σαλάχας Δ., 81/3
 Σαμπετά Ηλ., 36/5, 56/4, 74/10, 78/52
 Σαραντίδης Αντ., 18/6, 38/7
 Σάρτρ Ζ. - Π., 24/11, 30/5
 Σαρφατής Αθρ., 78/50, 78/55
 Σιακκής Ιωσ., 24/6, 60/7, 74/23, 78/23, 86/13
 Σιδηρόπουλος Ν., 40/8
 Σικελιανός Αγγ., 81/23
 Σιμόπουλος Κ., 63
 Σιμπής Ιακ., 22/13, 29/6, 30/5, 78/20
 Σιμπής Μπ., 32/9, 34/3, 70/26
 Σίνγκερ Ισ. - Μπ., 73/6
 Σκανδάλης Ήρ., 14/7
 Σκαρίμπας Γ., 54/9
 Σκόκκος Κων., 78/57
 Σορόκος Ιω., 13/12
 Σουλιώτης - Νικολαΐδης Αθ., 82/3
 Σουλτάνης Εύ., 24/14, 79/5
 Σουλταμπέργκερ Σ., 19/11
 Σπανιάς Ν., 42/15
 Σταθάτος Ν., 46/10

B

Βασιλείου Βα. 70/16

ΠΙΝΑΚΑΣ ΘΕΜΑΤΩΝ

'Αδριανούπολη, 91/6
 'Αζαρίας Λ., 60/18
 'Αίνσταϊν "Αλμπ.", 19/10, 30/21
 "Αϊχμαν 'Αδ., 60/12
 'Αλεβή 'Ιούδας, 34/10
 'Αλεβή 'Ιωσήφ, 91/12
 'Αλεξάνδρεια ('Εβραίοι στήν...), 84/16
 'Αλέξανδρος Μέγας, 24/5
 'Αλμοσίνο, 45/19
 'Αντισημιτισμός, 6/5, 13/15, 14/11, 15/15, 24/11, 26/3, 30/5, 30/18, 34/23, 38/13, 42/10, 44/3, 47/2, 49/6, 51/5, 51/12, 54/14, 64/2, 71/10, 81/2
 "Αουσβίτς, 28/16, 28/22, 48/11, 51/15, 73/5, 73/8, 76/5, 93/19, 95/23
 "Αραβές, 22/6
 'Αραμαϊκή (γλώσσα), 54/9
 'Αρόν Ρ., 64/11
 'Αρχαιολογία ('Εβραϊκή), 36/3, 62/15
 'Αστυνομία Πόλεων, 33/8, 68/51

 Βάλενμπεργκ Ρ., 82/21
 Βαρούχ 'Ιωσ., 38/5
 Βαρσοβία (Γκέτο), 18/13
 Βέιλ Σ., 22/14, 30/9, 34/24
 Βελέλης Λ., 60/7, 61/6
 Βενιζέλος 'Ελ., 70/9
 Bibas Judah., 20/30
 Βίβλος, 95/13
 Βίζελ 'Ελίε, 90/3
 Βίζενταλ Σ., 58/19
 Birkenau, 18/19
 Βισύ (Ιαλλική κυβέρνηση), 23/12
 Βυζαντινή Αύτοκρατορία, 22/3, 22/6, 90/6

 Γεννάδιος (Μητροπολίτης Θεσσαλονίκης), 84/3
 Γερμανία (χιτλερική), 44/13
 Γιουσουρούμ, 12/19, 78/47
 Γκαΐμπελς 'Ιωσ., 28/9
 Γκόλντμαν Ν., ἀφίέρωμα/5, 9/19, 51/4
 Γκουριόν (Μπέν) Δ., 94 ἀφίέρωμα
 Γκρέκο 'Ελ (Δομήνικος Θεοτοκόπουλος), 70/7, 74/23
 Γλώσσα, 52/14, 53/14, 60/11
 Γρηγόριος (Μητροπολίτης Χαλκίδος), 84/3

 Δαλμέδεγο 'Ηλίας Μπέν - Μωϋσῆς, 39/9
 Δαλμέδεγο 'Ιωσ. - Σολομών, 39/9
 Δαμασκηνός ('Αρχιεπίσκοπος), 7/16, 48/3, 84/3
 Δανόν 'Αβρ., 91/12
 Δημητρακούδης Δ., 17/15
 Δημοτικά τραγούδια, 29/14
 Δίκαιο (ἐργατικό), 84/17
 Δίκαιο (έβραϊκό), 36/9
 Διωγμοί ('Εβραίων), 32/15
 Δούκας Στρ., 65/13

 "Εβερτ "Αγγ., 33/8
 'Εβραικό Μουσείο, 4/4, 5/11, 12/13
 'Εβραικό Σχολείο Ψυχικοῦ, 16/7
 'Εβραικός Τύπος, 5/16, 6/16, 9/9, 10/Παράρτημα

'Εβραίος, 58/9, 81/19
 'Εβραϊσμός - 'Ελληνισμός, 1/4, 12/5, 13/6, 14/8, 27/5 27/
 Παράρτημα, 29/6, 31/3, 32/9, 33/3, 39/12, 16/3, 51/3, 51/9, 56/3, 56/4, 59/3, 61/7, 70/3, 74/16, 74/30, 75/13, 79/3, Βιβλιογραφία τ., 79, 81/8, 92/3.
 'Εβραϊσμός - Χριστιανισμός 1/14, 8/6, 16/3, 24/3, 36/5, 39/12 49/12, 49/15, 66/2, 66/13, 74/10, 79/2, 79/5, (Καθολική 'Εκκλησία 81/3), 84/4, 86/3
 'Εθνική 'Αντίσταση, 30/12, 45/16, 52/10, 53/8, 56/15, 60/18, 66/10, 84/14, 86/5, 89/16
 Ειρήνη, 74/3
 'Ελιγιά Γ., 17/11, 34/6, 34/10
 "Ες - "Ες, 25/22, 28/7

 ΗΠΑ, 65/6
 "Ηπειρος, 17/10

 Θεόδωρος (Μητροπολίτης Λάμπης - Σφακίων), 93/25
 Θεοτόκης Γ., 93/13, 95/25

 'Ιερά 'Εξέταση, 23/7
 'Ιερεμίας (Προφήτης), 40/7
 'Ιερουσαλήμ, 5/11, 9/18, 32/20, 46/12, 54/3, 57/9, 61/12, 73/2
 'Ιουδαία, 62/8, 89/7
 'Ιουδαϊκές Κατακόμβες, 23/3
 'Ιουδαϊσμός (θρησκευτικά θέματα)

 Γιαμίμ Νοραΐμ, (1/5, 11/20, 31/10 καὶ 61/3). 'Ο θρύλος τῶν δέκα χαμένων φυλῶν (2/12). 'Η θέσις τῶν μή 'Εβραίων στὴν ιουδαϊκὴ διδασκαλία (3/13 καὶ 4/14). Λαογραφία (5/12). «Ο Κύριος εἰναι «Ἐνας» (6/8). Πουρίμ (7/21, 17/16 καὶ 26/14). Πεσάχ 8/3, «Ὕψωσον σημαίαν...» 9/7. 'Ο Δεκάλογος (10/23). Σουκότ: ή Γιορτή τῆς Σκηνοπηγίας 12/3. Ταλμούδ 13/8 καὶ 14/15. 'Εβραϊκή ἐκπαίδευση 15/3. 'Η Συναγωγή 16/14. Σέντερ 18/22. Σαβουώτ 19/18. «Οἱ ρίζες τῶν Σεφαραδίμ», 20/25. 'Η δημιουργία τοῦ κόσμου 22/16. Τό ἄτομο καὶ οἱ ἀπεριόριστες δυνατότητές του 22/17. Τό Κιντούς 23/17. 'Ο Κῆπος τῆς Ἔδεμ 24/10. Τοῦ - Μπισβάτ, 25/10. Πουρίμ 26/14. Πέσαχ 27/8. Χανουκά 33/6. Τά βασικά διδάγματα τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ, 41/7. 'Η θεωρία τῆς ἔξελίζεως 43/6. 'Η 'Εργασία 49/9. Θεός καὶ 'Ιστορία, 53/3. 'Ηθική θεώρησις τοῦ 'Ιουδαϊσμοῦ 57/3. Βιβλίο κριτῶν 75/3. 'Ιουδαϊσμός 76/17. Πρωτοχρονιά 89/3. Πεντάτευχος 89/10. Γυναικείες μορφές 90/11, 91/2 Isaac J., 49/12
 'Ισραήλ, 6/12, 9/3, 19/16, 23/10, 27/11, 30/5, 38/17, 55/3, 56/8, 58/10, 75/2, 75/11
 'Ισραηλιτική Κοινότης 'Αγρινίου, 68/45
 'Ισραηλιτική Κοινότης 'Αθηνῶν, 68/37, 78/ἀφίέρωμα, 90/5
 'Ισραηλιτική Κοινότης 'Αρτας, 51/13, 54/6, 63, 68/36, 75/7
 'Ισραηλιτική Κοινότης Βεροίας, 11/ἀφίέρωμα, 35/17, 48/10, 68/34
 'Ισραηλιτική Κοινότης Βόλου, 25/3, 34/21, 53/8, 54/10, 63, 68/44
 'Ισραηλιτική Κοινότης Διδυμοτείχου, 44/5

Πίνακας Θεμάτων

Ίσραηλιτική Κοινότης Δωδεκανήσων, 68/43
 Ίσραηλιτική Κοινότης Ζακύνθου, 35/άφιέρωμα, 65/5, 68/42, 76/25, 90/6
 Ίσραηλιτική Κοινότης Θεσσαλονίκης, 1/13, 4/17, 7/άφιέρωμα, 9/13, 10/Παράρτημα, 11/10, 12/16, 18/9, 18/10, 22/19, 23/7, 26/17, 28/19, 32/12, 38/7, 40/15, 48/18, 49/17, 63, 66/15, 68/32, 70/άφιέρωμα, 79/47, 81/23, 81/27-28, 84/7, 86/11, 88/17, 89/4, 92/16
 Ίσραηλιτική Κοινότης Θηβῶν, 90/6
 Ίσραηλιτική Κοινότης Ιωαννίνων, 3/3, 8/19, 17/άφιέρωμα, 42/15, 47/3, 63, 68/36, 81/26
 Ίσραηλιτική Κοινότης Καβάλας, 48/8, 63
 Ίσραηλιτική Κοινότης Καστοριάς, 41/10, 62/10, 63, 68/32
 Ίσραηλιτική Κοινότης Κέρκυρας, 20/άφιέρωμα, 22/22, 34/14, 34/27, 58/7, 63, 68/41, 93/άφιέρωμα, 95/25
 Ίσραηλιτική Κοινότης Κεφαλονιάς, 46/5, 46/10, 47/8, 71/12, 81/29
 Ίσραηλιτική Κοινότης Κομοτηνῆς, 4/15, 61/5
 Ίσραηλιτική Κοινότης Κρήτης, 39/άφιέρωμα, 59/7, 63, 68/42, 75/5, 90/6
 Ίσραηλιτική Κοινότης Κυπαρισσίας, 95/16
 Ίσραηλιτική Κοινότης Λαρίσης, 10/3, 27/19, 45/ αφιέρωμα, 63, 68/35, 75/9, 95/8
 Ίσραηλιτική Κοινότης Μικρᾶς Ἀσίας, 49/3
 Ίσραηλιτική Κοινότης Νάξου, 73/10
 Ίσραηλιτική Κοινότης Ναυπάκτου, 37/άφιέρωμα, 63
 Ίσραηλιτική Κοινότης Ούγγαριας, 35/18
 Ίσραηλιτική Κοινότης Παραμυθιάς, 64/3
 Ίσραηλιτική Κοινότης Πατρών, 22/3, 43/5, 49/13, 63, 68/45
 Ίσραηλιτική Κοινότης Ρόδου, 15/άφιέρωμα, 18/3, 19/17, 43/9, 63
 Ίσραηλιτική Κοινότης Σερρῶν, 48/8, 63, 82/άφιέρωμα, 95/26
 Ίσραηλιτική Κοινότης Σπάρτης, 24/8, 66/4, 90/14
 Ίσραηλιτική Κοινότης Τρικάλων, 68/35
 Ίσραηλιτική Κοινότης Χαλκίδος, 6/3, 10/6, 44/9, 68/39
 Ίσραηλιτική Κοινότης Χίου, 63
 Ιστορία (έβραική), 55/άνατυπο, 60/3
 Ιωάννης - Παῦλος Β' (Πάπας), 20/31, 24/17, 86/14, 88/3
 Ιωάννου Γ., 70/73, 85/άφιέρωμα
 Ιώσηπος Φλ., 91/3

Καΐμης Ιούλιος, 30/13, 47/13
 Καΐνα (βασιλισσα); 56/10
 Καίστερ Α., 62/13
 Κανέττη Ἡλία, 43/15
 Καρρέρ Λ., 14/10
 Κασσούτο Ισ., 45/17
 Κατοχή (γερμανική), 38/3, 41/3, 75/10
 Κάφκα Φρ., 61/13
 Καψάλης Ἡλίας, 39/10
 Κοέν 'Αλμπέρ, 47/12, 93/17
 Κοέν Στάνλεϋ, 90/4
 Κολόμβος Χρ., 64/7
 Korczak J., 84/17
 Κούζνετς Σ., 81/25
 Κωνσταντίνη (οίκογένεια), 35/15
 Κωνσταντινούπολη (Συναγωγή τῆς...), 89/2
 Λάτας Διον. (Μητροπολίτης), 35/13
 Λεβή - Μονταλτσίνη Ρ., 90/4

Λιπστάιν Ρ., 59/12
 Μαιμονίδης Μ., 9/15, 73/13, 92/2
 Μακεδονικός Ἀγώνας, 73/7, 82/3
 Μακκαβαῖοι, 14/3
 Ματαθίας (Μπέν) Β., 54/8
 Μέγας Ἄλεξανδρος, 19/7
 «Μέγας Βασίλειος» (Σωματεῖο), 22/21
 Μένγκελε Ἰωσ., 79/5
 Μειονότητα, 49/12, 52/2
 Μεϊρ Γκόλντα, 16/13
 Μέρτεν Μ., 28/18
 Μοντιάνο Σάμ, 22/18, 27/17
 Μορδεχάι - Ρουμέν Σ., 22/22
 Μορντεχάι (Μπέν 'Ελιέζερ) Κ., 91/13
 Μουσουλμάνοι, 22/10
 Μπάλμπο Μιχ., Μπέν Σαμπετάι Ἀκοέν, 39/11
 Μπάλφουρ (Διακήρυξη), 13/14
 Μπεναρόγια Ἀβρ., 35, 4/17, 9/12, 20/23, 22/13
 Μπενρουσπί Μωρίς, 18/10
 Μπερνστάιν Λ., 34/19
 Μπιάνκα (Βίλλα), 93/28
 Μπούρλας Μ., 19/21
 Μπρύννερ Ἄλ., 82/20
 Μυστρᾶς (Οἱ Ἐβραῖοι τοῦ...), 40/3, 43/13
 Μωασῆς Σάμ, 90/9
 Νάζης Ἰωσ. 23/18, 73/11
 Νάρ Ἀλμπέρ, 79/41
 Νεβάδα Γ., 16/14
 Νεοναζισμός, 61/2
 Νεχαμᾶ Ἰακ. 38/4
 Νορδάου Μάξ, 93/31
 Νταχάου, 61/9
 Ντρέύφους Μ., 25/12
 Ολοκαύτωμα, 17/14, 18/6, 18/27, 19/20, 22/27, 26/12, 28/3, 28/31, 29/16, 58/3, 58/6, 63/27, 65/12, 66/8, 68/άφιέρωμα, 71/2, 76, 88/18, 90/2, 95/3
 ΟΡΤ (Τεχνική - έπαγγελματική σχολή), 78/53
 Ούζιέλ Μπέν Πίνχας, 30/16
 Παγκόσμιο Ἐβραϊκό Συνέδριο, 37/21, 88/άφιέρωμα
 Πανούκλα, 62/11
 Πάουντ "Εζδρα, 73/14
 Παρίσι, 90/15
 Parkes J., 43/14
 Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, 58/14
 Πέσσαχ Σ., 45/10
 Πεταίν (Στρατάρχης), 73/14
 Πετράκης Ἐμμ., 14/10
 Πλούταρχος, 43/3
 Προσευχολόγια, 57/4
 Προφήτες, 74/3, 76/20
 Πρωτόκολλα Σοφῶν τῆς Σιών, 8/7
 Ροζεντάλ Μπ., 13/άφιέρωμα
 Σαγκάλ Μ. 76/24, 88/22
 Σαμάρεια, 62/8
 Σαπόρτα Ἐρ. 65/14
 Σεφαραδείμ, 30/10

Πίνακας Θεμάτων

Σίνγκερ 'Ισ., 13/7
Σιμπή Μπ., 16/5, 70/69
Σινά (χερσόνησος), 73/3
Σιωνισμός, 16/14, 49/3, 81/4
Σκουλάτος Μιχ., 14/10
Σολομών (βασιλεύς), 92/15
Στράϊχερ 'Ιουλ., 10/26
Στρόποπ (Γερμανός στρατηγός), 18/21

Τέχνη ('Ιουδαϊκή), 62/3
«Τζίντ» (όργανωση), 78/72
Τσελεπή - Μουσών 'Αβρ., 47/15
Τυπογραφία, 46/11

Φαρίν 'Αβρ., 16/19
Φιλανθρωπία, 34/3
Φιλοσοφικά θέματα, 32/3

Φιλοσώφ 'Ηλίας Μπέν 'Ελιέζερ, 39/11
Φίλων, 8/13, 57/10
Φράνκ "Αννα, 22/14, 37/23, 46/14, 76/10
Φρήντμαν Π., 60/15
Φριζής Μαρδ., 2/2, 14/7, 23/13, 24/4
Φρόυντ Σ., 53/4
Φυτά (αρωματικά), 95/17

Χαιδάρι, 18/3
Χαΐμης Μ., 26/4, 60/7 και II
Χαμίτζ 'Ιωσ., 35/12
Χανουκά, 4/3
Χιλιασμός, 2/4, 23/14, 65/2, 74/29, 84/2
Χίμλερ Γκ., 76/10
Χόλλυγουντ, 52/9
Χριστιανισμός (βλ. 'Εβραϊσμός - Χριστιανισμός)
Χριστόδουλος (Μητροπολίτης Δημητριάδος), 84/3
Χρυσόστομος (Μητροπολίτης Ζακύνθου), 14/10, 84/3

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΤΡΙΚΑЛА

Συνέχεια από τή σελ. 8

διάδα, ό αριθμός τῶν κατοίκων φθάνει μέχρι τῶν 20 χιλιάδων. Ἡ πόλις ἔχει ἐν τουρκικὸν σχολεῖον καὶ τέσσερα ἑλληνικά, τουτέστι 2 ἀλληλοδιδακτικά, ἐν ἑλληνικόν καὶ ἐν παρθεναγωγεῖον. Ἔχει προσέτι 7 ναούς, 9 τεμένη, **μίαν συναγωγήν**, ἔνα στρατώνα, περὶ οὐ εἴπομεν ἀνάτερω ὅστις νῦν εἶναι νοσοκομεῖον καὶ 30 χάνια, καὶ σκεπαστὴν ἀγοράν, παρέχουσαν σκιάν τῷ ὑπ’ αὐτήν διερχομένῳ. Ἡ ἀπό τοῦ ἐνός μέρους εἰς τὸ ἔτερον συγκοινωνία γίνεται διὰ τριῶν γεφυρῶν...» (σελ. 16).

Οι πρώτοι δῆμαρχοι καὶ τό ἔργο τους

... Πρώτος «Ἐλληνας δῆμαρχος τῆς πόλεως μας ἦταν ὁ ιατρός **Κων/νος Ραδινός** (1883 - 88). «Ως τό 1883 δῆμαρχος ἦταν τοῦ Τούρκος Χατζῆ Μουχουετίν Βάης Καχριμπάν Βέης (1881-83) ποὺ ὅμως ἦτανε πολύ φιλέλληνας καὶ πρόσφερε πολύτιμες ὑπηρεσίες στὰ Τρίκαλα στὰ δύσκολα ἑκεῖνα χρόνια. Ὁ Κ. Ραδινός, ἔθεσε τίς πρώτες βάσεις γιά τὸν ἐκσυγχρονισμὸν τῶν Τρικάλων. Καὶ σ’ αὐτὸν ὀφείλεται τὸ σημερινό ὡραιότατο σχέδιο τῆς πόλεως πού συνέταξε ὁ ἐμπνευσμένος καὶ μέ πολλές προοπτικές γιά τὸ μέλλον ἄριστος μηχανικός τοῦ ἐλληνικοῦ δημοσίου Μένανδρος.

Τόν Κ. Ραδινό διαδέχθηκε ὁ ἐπίσης ιατρός Γεργογιός Κανούτας πού χρημάτισε δῆμαρχος ὡς τό 1891 καὶ ξανά πάλι τό 1903 ὡς τό 1914. «Ήταν ὁ Κανούτας ἔνας εὐφάνταστος ἄνθρωπος πού εἶχε σπουδάσει χρόνια στὸ Παρίσι κι ἔκανε ἔργα στὴν πόλη μας πού θεωρήθηκαν παράτολμα γιά ἐκείνη τὴν ἐποχή. Σ’ αὐτὸν ὀφείλεται ἡ ἀρχική ἐφαρμογὴ τοῦ σχεδίου πόλεως. «Ἔκανε ρυμοτομίες στίς τότε ἀθλιες ἐμπορικές παράγκες ἀπό τὰ Τέσσερα Κανάλια ὡς τὶς Στρατῶνες (δικαστήρια), γιά νά χτιστοῦν μετά τὰ νέα ἐμπορικά καταστήματα κατά μῆκος τῶν ὁδῶν 25ης Μαρτίου, 28ης Ὁκτωβρίου, Σιδηρᾶς Μεραρχίας καὶ τῶν παρόδων αὐτῶν, κι ἔτσι νά γλυτώσουν οἱ ἐμποροὶ τῶν Τρικάλων ἀπό τὶς συχνές πυρκαίες. Κατασκεύασε ὑπόνομους, ἔστρωσε πολλούς δρόμους καὶ ἐπέτυχεν ἡ ἀγοραστεῖ ἀπό τὴν Ἀγγλία ὁ πρώτος δημοτικός δόδοστρωτήρας μέ τὸν ὅποιο φτιάχτηκαν ἀρκετοὶ δρόμοι μέσα στὴν πόλη. «Ἐφτιάξει καινούργιες γέφυρες στὸν Ληθαίο κι ἐπισκέψασε ἄλλες παλιές. Διάνοιξε σταυροειδῶς δύο σπουδαῖες λεωφόρους, Ἀσκληπιοῦ -

Παράσταση τῆς «Ἐσθῆτη» τοῦ Ρακίνα, ἀπό τοὺς Σιωνιστικοὺς Συλλόγους «Ἐρετ - Σιών (Τρικάλων) καὶ Ἀβε - Σιών (Λαρισῆς). Ἡ φωτογραφία ἔχει τὴν ἐπιγραφή: «Ἀνάμνηση στὸ Πουρίμ, 5678 (1918)». (Φωτογραφία Ἐβραϊκοῦ Μουσείου Ἐλλάδος).

Μακεδονίας (Γ. Κονδύλη) καὶ Λαρίσης - Καλαμπάκας (Ἡπείρου ἢ Βασιλέως Κων/νου). Ἀνήγειρε τὰ σφαγεῖα καὶ τὴν πιὸ ὅμορφη σ’ ὅλη τὴν Ἑλλάδα δημοτική ἀγορά, τὰ «Χασάπικα». «Ἀνοιξε πρώτος αὐτός τὰ ἡμιαρτεσιανά φρέατα, ποὺ στὴ συνέχεια γενικεύτηκαν κι ἐδωσαν στούς Τρικαλινούς ἄφθονο, δροσερό καὶ καθαρό νερό. Κατεδάφισε τὸ τεράστιο Παζάρ Τζαμί, στὴ θέση τῆς σημερινῆς κεντρικῆς πλατείας, διαμόρφωσε τίς πλατείες κι ἔφτιαξε ἔξαν ἀπό τὴν πόλη πυριτιδαποθήκη πολύ χρήσιμη τότε γιά τὴν πρόληψη καταστροφῶν. Ἐπὶ τῶν ἡμερῶν του τό 1906 ἡλεκτροφωτίστηκαν τὰ Τρίκαλα. Ἀλλά τὸ δημιουργικό ἔργο τοῦ Κανούτα ἦταν μεγάλο καὶ πολύπλευρο. «Ἐφτιάξει τὰ παλιά κεντρικά ἀποχωρητήρια μὲ τὴν ύδαταποθήκη στὴ σημερινή πλατεία Κιτριλάκη πρός τὴν ὁδὸν ὅδον Λαρίσης, μεγάλωσε τὸν χώρο τοῦ τότε Πεδίου τοῦ «Ἀρεώς (σήμερα Ἐθνικό Στάδιο), **συμπλήρωσε τὰ δημοτικά σχολεῖα** Κουτσομπλίων, **Ισραηλιτικῆς Κοινότητας** καὶ Ἀγίας Ἐπισκέψεως, κατεδάφισε τὸ φράγμα Καραμαλῆ, κι ἐτοι ἡ πόλις γλύτωσε ἀπό τὶς συχνές πλημμύρες, δενδροφύτευσε πολλούς δρόμους καὶ τὸ νεκροταφεῖο καὶ συνέταξε μὲ τὴ βοήθεια μηχανικῶν πλήρη σχεδιαγράμματα γιά τὴ διαρρύθμιση τῆς κοιτῆς τοῦ Ληθαίου... (σελ. 18 - 19).

Τὰ Τρίκαλα στὴν περίοδο 1920 - 30

Στὴν περίοδο 1920 - 30 τὰ Τρίκαλα εἶχανε ἐξελιχθεῖ σὲ μιὰ πολιτεία δημοφρή καὶ γραφική, μέ καινούργιους δρόμους, πολλά ἀρχοντικά, καὶ δ-

μορφα σπίτια στὸ κέντρο καὶ στίς συνοικίες...

Σάν σημαντικό ἐμπορικό κέντρο τῆς Θεσσαλίας πού ἦταν τὰ Τρίκαλα λειτουργοῦσαν ἐδῶ διάφορα οἰκονομικά ίδρυματα, οἱ λεγόμενες τράπεζες. Ἐπίσης, λειτουργοῦσαν τὰ τραπεζιτικά γραφεῖα Ἀδελφῶν Πρασούλιδου, I. Παπαϊωάννου, **Λαζάρου Μουχτάρη** καὶ **Μεγήρη Σολομών...** (σελ. 21 - 22)

Ἐπαγγέλματα πού ἔσβησαν

«Ἡ μεταπολεμική τεχνολογικὴ ἐξέλιξη εἶχε σάν ἀποτέλεσμα νά σβύσουν μέ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου διάφορα ἐπαγγέλματα, πού στὴν παλιά ἐποχὴ ἀνθοῦσαν καὶ κυριαρχοῦσαν στὴ ζωή μας...»

Τὰ φανοποιεῖα ἡ τενεκετζήδικα δημοτική που φτιάχνονταν εἶδη ἀπό τενεκέ καὶ πού μ’ αὐτό τὸν τρόπο αὐτές οἱ οἰκογένειες είχανε τὸ δικό τους ἡ καλύτερα τὸ «γιώτα χι ἀμάξι «μόνιππο».

«Ἀπό τοὺς πιὸ παλιούς ἀμαξάδες ξεχώριζαν οἱ B. Μαυρομματιανός, πατέρας τοῦ γνωστοῦ μακαρίτη πάπα φαρμακοποιοῦ τῆς πόλεως μας Θ. Μαυρομματιανοῦ, Νικ. Σαρμαντᾶς, Η. Ἀρβανίτης, ὁ Τζιλίνης, Ἀθαν. Παγώνας, ὁ Ζήσης Σιαπέρας πού διετέλεσε καὶ δημοτικός σύμβουλος, Γ. Μασούρας, ὁ Πασαμέρας, τ’ ἀδελφία Νικ. καὶ Ἀνδρ. Πρασσᾶς, ὁ Κων. Πολυκαρίτης (ὁ γνωστός Ντούλας), ὁ Ἐβραϊς Ισαάς Ναχμίας... (σελ. 92)

Η ΕΦΕΤ καὶ ὁ Μουσικός Σύλλογος Χορωδίες καὶ μαντολινάτες

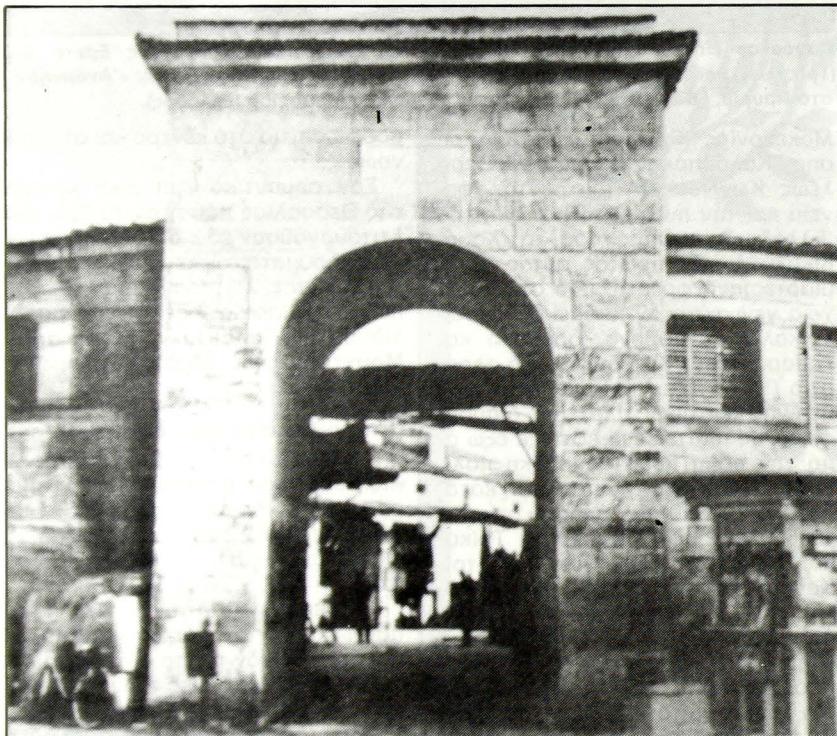
Τό 1933 συστήθηκε ἡ ΕΦΕΤ («Ἐνωσιακή Φιλομούσων καὶ Ἐκδρομέων Τρι-

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΤΡΙΚΑЛА

κάλων), ένα λαμπρό φιλοπρόσδιο σωματείο, πού ɛδρασε μιά διάκερη δεκαετία. Η ΕΦΕΤ είχε δύο τμήματα, τό μουσικό και τό έκδρομικό. Τό μουσικό τμήμα της περιελάμβανε χορωδία και μαντολινάτα...

Στή μαντολινάτα συμμετεῖχαν... ό 'Αβραάμ Βαρούχ, ύπαλληλος τής ΑΤΕ...» (σελ. 174).

Στή φιλαρμονική μετεῖχαν ώς έκτελεστές: **Νεγρήν** (φλάουτο), **Δανιήλ Ναχμίας** (φλισκόρνο), **Πισόν**, γιός Έβραιού χοροδιδασκάλου (τρόμπα)... **Νεγρήν**, και **Σολομών Καπέτας** (τρομπόνι), **Γιόσεφ Κοέν** (ἄλτο κόρνο)... (σελ. 177).

Η παλαιά άγορά των Τρικάλων, πού άνεγέρθηκε τό 1890.

Η Λέσχη Τρικάλων (έπιστημόνων)

Η Λέσχη Τρικάλων είναι ένα σωματείο, πού έλαμπρυνε μέ τήν ūπαρξή του τήν πόλη μας κι ἔπαιξε ένα πολύ σημαντικό ρόλο στήν κοινωνική κι ἔκπολιτιστική ἐξέλιξή της. Είναι ένα σωματείο φιλοπρόσδιο, ἔκπολιτιστικό και πνευματικό, πού περιέλαβε στούς κόλπους του έπιστημονες, βιομηχάνους, ἐπιχειρηματίες, κτηματίες κ.α. ἐπίλεκτα μέλη τής κοινωνίας μας.

ναι γεμάτη ἀπό πολυάριθμες νίκες και θριάμβους, πού κατήγαγε κατά καιρούς σ' ὅλους τούς τομεῖς τοῦ κλασσικοῦ ἀθλητισμοῦ. Ίδρυθηκε τό 1896.

Μετά τά ἐγκαίνια τοῦ Γυμναστηρίου, τό 1902, πολλοί Τρικαλινοί ἔδειξαν τήν ἀγάπη τους στό Γυμνασιακό Σύλλογο... ὁ τραπεζίτης **Ηλίας Κοέν**, ὁ τραπεζίτης **Μεγήρ Σολομών...** (σελ. 194).

Τό ΚΚΕ στά Τρίκαλα

Στήν περίοδο πού τό ΚΚΕ δροῦσε

Ίδρυθηκε τό 1934 και τό καταστατικό της ἐγκρίθηκε μέ τήν ύπ' ἀριθ. 444/1935 ἀπόφαση τοῦ Πρωτοδικείου Τρικάλων. Μεταξύ τῶν 90 ἰδρυτικῶν μελῶν της ἦταν και οί **'Αβραάμ Σαμπεθάϊ, 'Ισαάκ Σολομών** (σελ. 185). Σημειώνεται γιά τήν ιστορία ὅτι ίδρυτικό μέλος τής Λέσχης ἦταν κι ὁ τότε Ἀντιβασιλέας και Πρωθυπουργός Γεώργιος Κονδύλης.

Ο Γυμναστικός Σύλλογος Τρικάλων

Ο Γυμναστικός Σύλλογος Τρικάλων ἔχει μιά πλούσια παράδοση 80 περίπου χρόνων και ἡ ιστορία του εί-

σάν νόμιμο πολιτικό κόμμα και συγκεκριμένα στά χρόνια 1932 - 36 είχε συσταθεῖ στήν πόλη Περιφερειακή 'Επιτροπή ('Αχτίδα) αύτοῦ, ἀποτελούμενη ἀπό τούς... **Ραφαήλ Φελούς**, **Σ. Καπέτα...** (σελ. 62). Στή συνέχεια ἐμφανίστηκαν νέα στελέχη ὅπως στήν κατοχή οί... **'Αλέγρα Καπέτα - Νεγρίν...** (σελ. 63).

Τρικαλινά ἀρχοντόσπιτα

Υπῆρξαν κι ἄλλα τρικαλινά ἀρχοντόσπιτα, πού τ' ἀφάνισε ἡ ἔξελιξη, και στή θέση τους ύψωνονται σήμερα πολυκατοικίες ὅπως.... τοῦ Έβραιού τραπεζίτη **Κοέν** (στά έβραιϊκα, πίσω ἀπό τό σπίτι τοῦ 'Απ. Τεγοπούλου, πού ἦτανε ἔνα πραγματικό ἀρχοντικό μέ ύπέροχες τοιχογραφίες και διακοσμήσεις... (σελ. 111).

Τό «Σαντεκλαίρ»

Ἐνα ἄλλο κέντρο (καφέ - σαντάν) τής πόλεως μας τήν παλιά ἐποχή ἤτανε τό περίφημο τότε «Σαντεκλαίρ». Ἐνα πολύ ὅμορφο κεντράκι στήν ὁδό Διάκου, ὅπου σήμερα ή 'Ισραηλίτική Συναγωγή, πού τό είχε ἔνας προσδευτικός 'Ισραηλίτης, ὀνομαζόμενος **Νεγρίν**. Είχε ἔνα πολύ εύρυχωρο και γραφικό προαύλιο, γιατί τό μέρος ἐκείνο τότε ἦτανε κλειστό, «τσικμάς», δηλαδή ἀδιέξodo. Τό «Σαντεκλαίρ» είχε γίνει πολύ γνωστό κι ἀκόμα σήμερα πολλοί τό θυμούνται μέ κάποια νοσταλγία. Πιότερο ὅμως τό θυμούνται γιά τή μεγάλη και ἀρκετά τολμηρή γιά ἐκείνη τήν τόσο σεμνότυφη ἐποχή καινοτομία του, γιατί είχε καί... γκαρσόνα, δηλαδή κοπέλλα σερβιτόρα. Ἡ γκαρσόνα αὐτή ἤτανε μιά ὅμορφη κοπέλλα Σπανιόλα, φιλήδονη και πολύ τσαχπίνα. Σερβίριζε τούς θαμώνες τοῦ «Σαντεκλαίρ» ὥλο σκέρτο και νάζι, πράγμα που ξετρέλαινε τούς τότε Τρικαλινούς, πού κατέκλυζαν τό κέντρο μόνο και μόνο γιά νά πάρουν ἀπό τά κρινοδάκτυλά της τό πιοτό και τόν μεζέ, πότε - πότε και νά δεχτούν μιά τσαχπίνη ματιά της. Ἀλλά τό «Σαντεκλαίρ» τό προτιμούσαν και γιά τούς καλούς μεζέδες, πού ἔφτιαχνε ό **Νεγρίν**, πού σιγά - σιγά είχε χάσει τό πραγματικό του όνομα κι ὅλοι τόν φώναζαν... κύριο Σαντεκλαίρ. Στήν ἀρχή οι θαμώνες τοῦ κέντρου του κι ἀργότερα οι γνωστοί και φίλοι. Ἀκόμα και οι ὄμοθρησκοί του.

Μιά κιθάρα κρεμασμένη πάνω ἀπό τόν μπουφέ του κέντρου ἤτανε πάντοτε στή διάθεση κάθε καλλίφωνου

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΤΡΙΚΑЛА

πελάτη, που μετά τό... ἔκτο ἥ... ἔβδομο καραφάκι τήν ἀκκομπανίάριζε. Πιότερο μέ τήν κιθάρα αύτή ἐπαιζε ό τότε ἡλεκτρολόγος Γ. Λίτσας, ἔνας εὐχάριστος τρικαλινός τύπος, φημισμένος κανταδόρος, πού σύχναζε τακτικά στό «Σαντεκλαίρ». Σάν ἐπιανε στά χέρια του τήν καθάρα ὁ Λίτσας μεράκλωνε μέ τό ὡραῖο παίξιμό του τούς πάντες. «Ἐπαιζε μέ πολύ πάθος διάφορα μουσικά κομμάτια, ἐλαφρά καὶ κλασικά, ἐκείνης τῆς ἐποχῆς. Εἶχε ὅμως τρομερή ἀδύναμία στήν πασίγνωστη «Ισπανική ὑποχώρηση», πού κάθε φορά πού τήν ἐπαιζε μέ τήν κιθάρα, τό «Σαντεκλαίρ» γιούμιζε ἀπό πελάτες καὶ περαστικούς, πού συνωθούνταν γιά ν' ἀποθαυμάσουν τήν κιθαριστική ἐπιδεξιότητά του.

Ο Λίτσας συνοδεύονταν πάντοτε καὶ ἀπό ἔνα μικροσκοπικό σκυλάκι, τόν «νάνο» ὡπας τό λεγαν. Τό σκυλάκι αὐτό, καλά ἐκπαιδευμένο, κάθε φορά πού τό ἀφεντικό του μερακλώνονταν κι ἐπαιζε μέ τήν κιθάρα, χόρευε κι ἐκανε διάφορα νούμερα, συνήθως κωμικές τοῦμπες κι ἔτσι γίνονταν τό ἐπίκεντρο τοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν θεατῶν, πού σέ κάθε νούμερό του, χορευτικό ἡ ἀκροβατικό, τό χειροκροτοῦσαν ζωηρά. Ἀργότερα τό «Σαντεκλαίρ» ἐκλεισε καὶ στή θέση του ἀνέγερθηκε ἡ σημειρινή ὅμορφη Συναγωγή τῶν συμπολιτῶν Ισραηλίτων. Τό ὄνομα ὅμως αὐτό δέν ἔσβησε. Τό πήραν ἄλλα κεντράκια τῆς πόλεως μας, κυρίως οὐζοπαλεία. (σελ. 114 - 115)

Ο Δημόσιος Φωτισμός τῶν Τρικάλων

...Μέ τό πέρασμα τοῦ χρόνου καὶ ἰδιαίτερα μετά τήν ἀπελευθέρωση τό 1881, δημιουργήθηκε καὶ ὁ πρώτος ἔξωτερικός φωτισμός τῆς πόλεως μέ λάμπες καὶ φανάρια, πού τοποθετήθηκαν σέ κεντρικά σημεία τῆς πόλεως μας (πλατείες καὶ δρόμους) κι ἀργότερα στίς συνοικίες (μαχαλάδες)...

Τέτοια φανάρια τοποθετήθηκαν στή συνέχεια σέ διάφορους δρόμους στό κέντρο τῆς πόλεως καὶ σέ μερικές πολυσύχναστες συνοικίες, ὡπας τό Βαρούσι, ἡ Βουβή, ἡ Μπάρα, ὁ Αγιος Κωνσταντίνος κ.ἄ. «Ἡταν τά φανάρια αὐτά τετράγωνα, μέ χοντρά τζάμια στερεωμένα πάνω σέ ξύλινους στήλους, πιό χαμηλούς ἀπό τούς μετέπειτα ἡλεκτρικούς στήλους, καὶ ἀνάβονταν σάν σουρούπωνε ἀπό ειδικούς ἐργάτες τοῦ Δήμου, πού ἀνέβαιναν σ' αὐτά μέ σκάλες. Ε-

πικεφαλῆς αὐτῶν ἦταν ἔνας Ἰσραηλίτης, φανοποιός στό ἐπάγγελμα, ὁ **Άβραάμ Σαλέμ**, πού ἦταν ἐπιφορτισμένος μέ τή συντήρηση κι ἐπισκευή τῶν φαναριών. Αὔτός ὁ ἰδιος προσωπικός εἶχε ἀναλάβει τό ἀναμμα τῆς μεγάλης λάμπας ἀστευτίνης, πού ἦταν στό μέσο τῆς κεντρικῆς πλατείας, καὶ τῶν φαναριών στίς γωνίες τῶν κεντρικῶν τετραγώνων. (Σημείωση Χρονικών: Ο ὁμόθρησκος Ἀβραάμ Σαλέμ ζει ἀκόμη σήμερα). (σελ. 166)

...Το 1935, προσλήφθηκε στό ἐργοστάσιο ἡλεκτροφωτισμοῦ Σταματόπουλου σάν διοικητικός ὑπάλληλος ὁ συμπολίτης Ἰσραηλίτης **Χαῖμ Σαλέμ**, γιός τοῦ παλιοῦ καὶ πολύ γνωστοῦ στήν πόλη μας φανοποιοῦ Ἀβραάμ Σαλέμ. Ο Χαῖμ Σαλέμ θυμάται πολλά γεγονότα, πού συνέβησαν στή διάρκεια τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς. Τόν 'Απριλίο τοῦ 1941 τό ἐργοστάσιο βομβαρδίστηκε ἀπό τά γερμανικά ἀεροπλάνα, μέ ἀποτέλεσμα νά γκρεμιστεῖ ἡ ἀνατολική πλευρά τοῦ κτιρίου καὶ νά καταστραφεῖ σέ πολλά σημεῖα τῆς πόλεως τό δίκτυο ἡλεκτροφωτισμοῦ. «Ἐπαψε νά λειτουργεῖ γιά ἀρκετές μέρες. Τή μέρα πού καταλήφθηκε ἡ πόλη μας — 19 'Απριλίο τοῦ 1941 — οἱ Γερμανοί ἀπίτησαν τήν ἀμεση ἐπαναλειτουργία τοῦ ἐργοστασίου. 'Αλλά ἄς ἀφήσω καλύτερα, νά συνεχίσει, τόν 'Αντ. Τάσιο, πού θυμάται σχετικά τά ἔξης: «'Από τόν Χαῖμ Σαλέμ τοῦ Ἀβραάμ, Τρικαλινόν 'Εβραίον, ἀρχαιότερον διοικητικόν ὑπάλληλον, τόν ὑπρετήσαντα πιστῶς τόν Ἡλεκτρικήν ἐπί 1/3 τοῦ αἰώνος (ἔτσι συνήθιζε νά λέγει), πληροφορούμεθα, ὅτι οἱ Γερμανοί ἐξήτησαν τήν κεφαλήν ἐπί πίνακι παντός ἐργαζομένου εἰς τό ἐργοστά-

σιον, ἔάν ἐντός ἐπτά ἡμερῶν δέν ἐπανελειτούργει ὁ φωτισμός εἰς ὄρισμένα σημεῖα τῆς πόλεως. «Ἔτσι περίποι διερμήνευσε τήν διαταγήν τοῦ Γερμανοῦ διοικητοῦ τότε ἡ Ἐλλη Θεοδοσιοπούλου. Τό ζόρι βγάζει λάδι, λέει μιά παροιμία. Καί λάδι καὶ πετρέλαιο γιά τίς μηχανές, μπορούμε νά συμπληρώσουμε τήν λαϊκήν αὐτήν ρήσιν, εἰς τήν εἰδικήν ταύτην περίπτωσιν. Καί ὁ φωτισμός δόθηκε μιά μέρα πρίν καὶ σέ περισσότερα μάλιστα σημεῖα τῆς πόλεως, ἀφοῦ οἱ τεχνίτες, ἐναερίτες καὶ μή της Ἡλεκτρικής κρατήθηκαν γαντζωμένοι ἐπάνω στούς στύλους σάν τίς μαϊμούδες ἐπί πέντε ὀλόκληρες νύκτες μέ τούς Γερμανούς ἀπό κάτω, πού τούς σημάδευαν μέ τ' αὐτόματα ὅπλα τους (σελ. 172 - 173).

Η Αστική Σχολή Τρικάλων

Τό 1917 ίδρυθηκε στά Τρίκαλα ἡ Αστική Σχολή, πού ἦταν παράρτημα τής τότε Ἑλληνικής Φιλεκπαιδευτικής Εταιρείας, πού ἔδρευε στήν Αθήνα. «Ἡταν ἡ σχολή αὐτή πιότερο γνωστή ώς Ἀνώτερο Παρθεναγγείο. Εἶχε τρεῖς μονάχα τάξεις καὶ στεγάζονταν σ' ἔνα κτίριο στήν ἀριστερή ὅχθη τοῦ Ληθαίου. 'Εκείνη τήν ἐποχή οἱ κοπέλλες τής πόλεως μας φοιτούσαν μόνο στό δημοτικό σχολεῖο καὶ πολύ λίγες στό Σχολαρχείο. Τά πρώτα δέ Τρικαλινά κορίτσια ἀρχίσαν νά φοιτοῦν στό τότε μικτό γυμνάσιο ἀπό τό 1915 (σελ. 175).

'Από τήν Αστική Σχολή (ή Παρθεναγγείο) τής πόλεως μας ἀποφοίτησαν κατά καιρούς μεταξύ ἄλλων καὶ οἱ παρακάτω Τρικαλινές πού ἀναφέρονται μέ τό πατρώνυμό τους: ... **Ραχήλ Μεγήρη, Νίνα Μεγήρη**. (σελ. 176)

Αποκριάτικα Εσφαντώματα

Τήν ίδια περίοδο (1900 - 1920) δίνονταν στήν πόλη μας κάθε χρόνο τό τελευταίο Σαββατόβραδο τής Αποκριᾶς ὁ μεγάλος χορός τοῦ Γυμναστικοῦ Συλλόγου Τρικάλων, πού λέγονταν ὁ «χορός τῶν Τρικαλινῶν». Ο χορός αὐτός γίνονταν στήν ἀρχή στήν αἴθουσα τοῦ παλιοῦ καφενείου «Βασιλικό» ή «Εθνικό», δημοτικό στό Αχίλλειο» κι ἀργότερα, μετά τό 1918 σάν ἔγινε τό «Πανελλήνιο», στή μεγάλη αἴθουσά του.

Σ' αὐτόν τόν χορό ἐπαιρναν μέρος οι τότε οἰκογένειες τῆς πόλεως μας ... τῶν Ισραηλίτων **Μεγήρη, Ηλ. Κοέν, Λεβή** καὶ **Άβραάμ Σαμπεθάι**, (σελ. 179)

ΧΡΟΝΙΚΑ בָּרוֹנִים

ΟΡΓΑΝΟ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ
ΙΣΡΑΗΛΙΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ
ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Σουρμελή 2 • 104 39 'Αθήνα
τηλ.: 88.39.951

'Υπεύθυνος σύμφωνα μέ τό Νόμο:
'Ο Πρόεδρος τοῦ Κ.Ι.Σ.
'Ιωσήφ Λόβιγγερ
Σουρμελή 2

Διανέμεται δωρεάν

Τό Θέατρο τοῦ Συλλόγου Ἰσραηλιτῶν (1917 - 1929)

Στὸν χῶρο τῆς Δυτικῆς Θεσσαλίας ἡ Ἰσραηλιτικὴ Κοινότητα Τρικάλων ἦταν πάντα ἡ πιὸ πολυπληθής καθόλου περίεργο λοιπόν πού ἡ Κοινότητα αὐτῇ αἰσθάνθηκε προπολεμικά τὴν ἀνάγκη, χάριν κοινωφελῶν σκοπῶν, νά δώσει καὶ ὄρισμένες θεατρικές παραστάσεις.

Οἱ ἐκδηλώσεις αὐτές, πέντε τουλάχιστον τὸν ἀριθμό, δόθηκαν στὰ χρόνια 1916 ἔως καὶ 1930. Χαρακτηριστικά ὅλων ἡ ἐπιτυχημένη ἐμφάνιση τῶν νέων καὶ νεανίδων τῆς κοινότητας αὐτῆς, ὁ πλούσιος σκηνικός διάκοσμος, ἡ πολυτελής, λόγω τῶν ἀναγκῶν τῶν ἔργων, ἐμφάνιση τῶν ἑρασιτεχνῶν καὶ ἡ πρόθυμη ὑποστήριξη τοῦ κοινοῦ.

Ἀνάμεσα στὰ χρόνια 1916 - 1918 παίχτηκε τὸ ἔργο «Ἡ κόρη τοῦ Ἱεφτάί» στὸ ἑβραικὸ σχολεῖο Τρικάλων. Πρωταγωνίστησε στὸν ὁμώνυμο ρόλο ἡ **Νίνα Γιακουέλ** πού μᾶς δίδει τὴ σχετικὴ πληροφορία (τὴν ἐπιβεβαιώνει ἀργότερα ὁ **Β. Βαρούχ** πού ἔλαβε μέρος στὴν παράσταση).

Τό δράμα τοῦ **Ρακίνα** «Ραχήλ» παίχτηκε στὶς 16.9.1917. Μέσω τοῦ τύπου παρακλήθηκαν οἱ κυρίες καὶ δεσποινίδες πού θά τιμοῦσαν τὴν παράσταση «νά προσέλθουν ἄνευ πίλων — στὸ θέατρο «Βασιλικόν» — διὰ νά μη παρεμποδίζηται ἡ θέα εἰς τούς ὅπισθεν καθημένους¹.

Στό δράμα «Ἐσθήρ» (16.9.1971) πρωταγωνίστησε ἡ «καλλίμορφος δεσποινίς Ὁραιοζήλη Σιδοπούλου». Σημερινές πληροφορίες παλιῶν συμπολιτῶν τῆς ἀναφέρουν πώς ἦταν «ἐκπάγλους καλλονῆς», ὅτι διατηροῦσε τὸν τίτλο αὐτὸν πολλές δεκαετίες καὶ ὅτι πρόσφατα πέθανε στὸ Λονδίνο, ὅπου ζοῦσε τά τελευταῖα χρόνια, μετά τὸ θάνατο τοῦ συζύγου της **Λεβήθ**, ἀπό τὸν Βόλο.

Στὴν «Ἐσθήρ» ἐντύπωση προξένησε «ὁ πολυτελέστατος διάκοσμος τῆ σκηνῆς διά χρυσοκεντήτων παραπετασμάτων καὶ αἱ πολυτελέσταται ἀμφίσεις τῶν ἑρασιτεχνῶν (πού) προσέδωκαν πολλήν μεγαλοπρέπειαν². Στόν ρόλο τοῦ βασιλιά διακρίθηκε ἴδιαίτερα ὁ **Γιομτώβ Γιακουέλ** (θύμα ἀργότερα τοῦ Ὀλοκαυτώματος).

Κατά τὴ **Νίνα Γιακουέλ** ὁ νεαρός τότε **Γιομτώβ** σκηνοθέτεσ τὸ ἔργο (καὶ τά ὑπόλοιπα τοῦ συλλόγου αὐτοῦ) μὲ τή βοήθεια τοῦ Ἀσέρ Μωσής. Κατά τὴν ἵδια μαρτυρία τῆ μετάφραση τῶν ἔργων πού ἔπαιξε ὁ **Σύλλογος Ἰσραηλιτῶν** ἔκανε ἡ Ὁραιοζήλη Σιδοπούλου πού ἥξερε πολὺ καλά γαλλικά ἀφοῦ διατηροῦσε Γαλλίδα καθηγήτρια στὸ σπίτι τῆς.

Τά ἴδια, πάνω - κάτω, πρόσωπα πού ἔπαιξαν στὴν «Ἐσθήρ» ἔλαβαν μέρος καὶ σ' ἄλλῃ θεατρική ἐκδήλωση πού δόθηκε, στὶς 5.5.1918, ἀπό ὅμαδα «νέων καὶ νεανίδων τῶν καλυτέρων οἰκογενειῶν»³ τῶν Ἰσραηλιτῶν. Στὴν ἐκδήλωση αὐτῇ, πού ἔγινε στὸ «Πανελλήνιο», παίχτηκε τὸ δράμα τοῦ **Ρακίνα** «Ἄταλια» (στὸν ὁμώνυμο ρόλο ἡ **Νίνα Γιακουέλ**). «Ελαβαν ἐπίσης μέρος οἱ **Γιομτώβ**

Η τρικαλινή καλλονή Ὁραιοζήλη Σιδοπούλου ως βασιλίσσα Ἐσθήρ στὸ ὁμώνυμο δράμα τοῦ **Ρακίνα**.

(Η φωτογραφία δέν είναι ἀπό τὴν τρικαλινή παράσταση (1918) ἀλλά ἀπό τὴν παράσταση τοῦ Βόλου (1922)).

Γιαουκέλ, Ἀσέρ Μωσής, ἡ Σάμ Σεβῆ, ὁ μικρός **Σάμ Λεβῆ** καὶ ἄλλοι. Καὶ στὴν παράσταση αὐτή, πού πήρε ἐγκωμιαστικὴ κριτική, ἐντύπωση προξένησε «ὁ σκηνικός διάκοσμος (πού) ἡτο τέλειος καὶ πλούσιος» (γιά τά πολυτελή κοστούμια καὶ τμῆμα τοῦ ντεκόρ βλ. στή φωτογραφία τοῦ θιάσου πού παραθέτουμε).

Μιά ἄλλη θεατρική ἐκδήλωση τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητας Τρικάλων ἦταν ἐκείνη τῆς 14.4.1929. Παίχτηκαν τότε στὸ «Νέο Κέντρον» «Οἱ Κατετρεγμένοι», «Ἴδιαιτέρως ἀπέσπασε τά θερμά συγχαρητήρια ἡ πρωτοστατοῦσα δεσποινίς **Ντόρα Μπεχχόρ** ἥτις κάμνει πάντοτε ντόρο μέ τάς λαμπράς ἐπιτυχίας της»⁵.

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΙΣΡΑΗΛΙΤΩΝ (1917 - 1929)

Τρίκαλα 5.5.1918
Φωτογραφία τοῦ
Θιάσου τοῦ Συλλόγου
'Ισραηλιτῶν Τρικάλων
πού παρουσίασε τό
δράμα τοῦ Ρακίνα
"Αττάλεια".
Στήν πρώτη σειρά
ἀπό αριστερά
1) Ραφαὴλ Φελούς,
2) Νίνα Γιακουέλ
(Αττάλεια), 3) Σοφία
Καμόντου, 4) Χαῖμ
Σαλῆς, 5) Σάμ Λεβῆ,
6) Ραχὴλ Μεγήρ,
7) Ἀσέρ Μωυσῆς, καί
8) Γιομτώβ Γιακουέλ
(βασιλεύς). Στή
δεύτερη σειρά:
1) Σοφία Ματαθία,
2) Ἐσθήρ Σεμτόβ,
3) Λουίζα Γιακουέλ,
4) Μαρίκα Ρικανάτη,
5) Δαυίδ Φερατζῆς,
6) "Αννα Λεβῆ. Στήν
τρίτη σειρά:
1) Μωϋσῆς Νεγρίν,
2) Δαυίδ Ἐσδράς,
3) Τοτός Ἀτούν,
4) Σολομών Ι. Σολομών

'Από τήν τελευταία φράση τοῦ ἀνώνυμου σχολιαστῆ τῆς ἐποχῆς, συνάγεται ἔμμεσα ὅτι πιθανότητα ἡ 'Ισραηλιτική Κοινότητα Τρικάλων ἔδωσε καὶ ἄλλες παραστάσεις, στή διάρκεια τοῦ μεσοπολέμου, μέ διακρινόμενη τή **Ντόρα Μπεχόρ**. Τό συμπέρασμα αὐτὸ δέν μπορεῖνά ἀποκλειστεῖ, γεγονός πάντως παραμένει πώς δέν ἐντοπίσαμε ἄλλη ἀνάλογη ἐκδήλωση τῆς κοινότητας αὐτῆς· (κατά τὸν Β. Βαρούχ, γύρω στά 1930 παίχτηκε «Ο Θρίαμβος τῆς Δικαιοσύνης») ἐνδεχομένως ὅμως ὁ συντάκτης νά ἀναφέρεται σὲ μιά ἡ περισσότερες σχολικές θεατρικές ἐκδηλώσεις τοῦ μεσοπολέμου (γιά τίς ὅποιες θά μιλήσουμε σὲ ξεχωριστή παράγραφο) καὶ στίς ὅποιες πιθανότατα νά «ἔκανε ντόρον» ἡ **Ντόρα Μπεχόρ** ἡ καὶ ἄλλες νεαρές 'Ισραηλίτισσες.

Φτωχὴ ἵσως ἡ συγκομιδὴ μας, ἀλλά ἄς μήν ξεχνᾶμε πώς καὶ τά ἄλλα τρικαλινά σωματεῖα πού ἔδρασαν κατά καιρούς (πέραν τῶν σχολικῶν ἐκδηλώσεων) δέν εἶχαν μεγαλύτερη (θεατρική) κινητικότητα. "Ἄς σημειώσουμε πώς κατά τή **Νίνα Γιακουέλ** τό ἔργο «Ἐσθήρ» παίχτηκε ἄλλες δύο φορές μετά τό 1917 στόν ὄμώνυμο ρόλο πρωταγωνιστοῦσες ἡ ίδια. Τέλος ἄς σημειωθεῖ πώς πλειστα μέλη τοῦ θιάσου τῶν 'Ισραηλίτων ἔπεισαν στόν πόλεμο θύματα τοῦ 'Ολοκαυτώματος (Γιομτώβ Γιακουέλ, Χαῖμ Σαλῆς, Σοφία Ματαθία, Λουίζα Γιακουέλ, "Αννα Λεβῆ, Μωυσῆς Νεγρίν, Ραχὴλ Ματαθία κ.ἄ.).

1. «Θάρρος» 16.9.1917
2. «Θάρρος» 17.9.1917
3. «Θάρρος» 1.5.1918
4. «Θάρρος» 6.5.1918
5. «Θάρρος» 15.5.1929

Φώτη Σ. Βογιατζῆ, «Τό Θέατρο στά Τρίκαλα (1881 - 1984)» Τρικαλινά, τόμος 5ος, Τρίκαλα 1985

(Γιά τήν ἑβραϊκή κοινότητα στά Τρίκαλα βλ. ἐπίσης Χρονικά, τεύχος 67 - 68, Μάρτιος - Απρίλιος 1984).

ΠΟΙΗΣΗ ΓΙΟΖΕΚ ΜΠΡΟΝΔΣΚΥ

Ποιητικά ἀποσπάσματα

«Τίποτα πιό παράξενο δέν ἡταν ἀπό κεῖνον.
Ἀκόμη καὶ τά δόντια του
ἡτανε μαῦρα σάν κατράμι.
Τ' ἀσπράδι τῶν ματιῶν του
μαῦρο κι αὐτό¹
στά μάγουλα χυνόταν φλογισμένο
κι ἔμοιαζε μές στή μέση ἡ ἥρις του
μ' ἀγκάθι ματωμένο.
Γιατί τά μάτια του σκορπάγανε σκοτάδι;
Τόν Καβαλάρη ψάχνανε
μές στά δικά μας μάτια».

«Ρωτᾶς τό γιά ποῦ!
Κι ἀναπάντητο μένει τό ἐρώτημά σου.
Τοῦ κόσμου τ' ἀγκυροβόλιο
είναι στήν καρδιά
τῶν αἰώνιων παγετώνων.
Ἀκόμη κι ἡ γλώσσα τῆς ἀπέραντης χώρας
ἔχει τό ριζιμιό της στό βρέοι πόλο,
ἐκεῖ πού τό χιόνι κι ὁ ἄνεμος σφυρίζουν
περνώντας ἀπ' τίς χαραμάδες
καλύβας ξύλινης,
ἐκεῖ πού ὁ λόγος δέν ἔχει πιά πέραση».

JOSEPH BRODSKY

ΝΟΜΠΕΛ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ 1987

‘Ο Θερμαστής ἀπό τό Λένινγκραντ

OBrodsky γεννήθηκε στό Λένινγκραντ στις 23 Μαΐου 1940 ἀπό Ρωσοεβραίους γονεῖς. Ο πατέρας του ύπηρε τούσε ως ἀξιωματικός στό ρωσικό Ναυτικό, ἀπόσπασμένος στό φωτογραφικό τμῆμα τού ναυτικού μουσείου. Μέ τις ἐκκαθαρίσεις τού Στάλιν, ὅταν ὁ ποιητής ήταν ἐννιά χρονών, ὁ πατέρας του ἀπολύθηκε ἀπό τό στρατό λόγω τῆς ἑβραικῆς καταγωγῆς.

Σέ λίγο καί ὁ Brodsky ἄρχισε νά νιώθει τί σήμαινε τό νά είσαι ‘Ἐβραίος στήν ἐποχή πού ὁ Στάλιν κυβερνοῦσε τή Ρωσία. ‘Οταν ὁ ποιητής ἔγινε 15 χρονών παράτησε τό σχολεῖο ἀνάζητώντας μακριά ἀπό καταπίσεις τήν ἐλευθερία του. ‘Αρχικά δούλεψε σ’ ἔνα ἑργοστάσιο, μετά στό ἀνατομεῖο ἐνός νοσοκομείου καί στή συνέχεια πήρε μέρος σέ μια γεωλογική ἀποστολή, ἀφού, στό μεταξύ είχε ἐργαστεῖ καί ὡς θερμαστής στά πλοια. ‘Ετσι γνώρισε καλά τή Ρωσία καί τή ζωή τῶν ἀνθρώπων της κάτω ἀπό τό μαρξιστικό σύστημα διακυβέρνησης.

‘Αρχίζει μετά νά διαβάζει μόνος του καί μαθαίνει ἀγγλικά καί πολωνικά. Μέ τις πρώτες μεταφράσεις πού πραγματοποιεῖ μπαίνει στό μάτι τῶν κρατούντων πού δέν ἀργοῦν νά τόν περάσουν τό 1964 ἀπό δίκη στό Λένινγκραντ μέ τήν αἰτιολογία ὅτι ζεῖ παρασιτικά καί τόν καταδίκαζουν σέ πέντε χρόνια καταναγκαστικά ἔργα.

Τόν στέλνουν στή Σιβηρία σπου μένει δεκαοχτώ μῆνες. Τοῦ χαρίζουν τήν ὑπόλοιπη ποινή ὕστερα ἀπό πολλές πιέσεις πρός τό Κρεμλίνο ἀπό μέρους τῆς δυτικοευρωπαϊκῆς διανόσησης.

Τό 1962, γιά πρώτη φορά στέλνει μερικά ἀπό τά ποιήματά του στήν Anna Achmatova (1888 - 1966) πού τόν καιρό ἐκεῖνο ἡ ρωσική διανόση τή θεωροῦσε αὐθεντία στά ποιητικά. ‘Η ἀπάντησή της ήταν ἡ ἀκόλουθη: «‘Ἄπ’ τόν καιρό τοῦ Mandelstam δέν ἔχω ξαναδιαβάσει τέτοια ποιήματα ὥστε αὐτά τοῦ Brodsky».

Τά πρώτα, ὅμως, ποιητικά κείμενα τοῦ σημερινοῦ Νομπελίστα δέν θεωρήθηκαν τότε ἀξιόλογα ἀπό τούς όμοτέχνους του. Τά ἔργα του βέβαια δέν κυκλοφόρησαν στή Ρωσία ποτέ τυπωμένα. Μόνο μερικά ἀπό τά ποιήματά του δημοσιεύτηκαν κατά καιρούς στό περιοδικό «Σύνταξη», πού

κυκλοφοροῦσε κρυφά μεταξύ τῶν ἀντικαθεστωτικῶν. Μέχρι τό 1972 ὁ Brodsky βρισκόταν κάτω ἀπό τό ἀγυρπνο μάτι τῶν ἀρχῶν ἀσφαλείας. Πολλές φορές μέ αἰτήσεις του δοκίμασε νά πάρει ἀδεια ἔξδου ἀπό τή Ρωσία καί νά μεταβεῖ στό Ισραήλ.

Οι ἀπαντήσεις τῶν ἀρχῶν ήταν ἀρνητικές. Τόν ‘Ιούνιο τοῦ 1972 ύστερα ἀπό πιέσεις κυβερνήσεων καί διανοουμένων τοῦ ἀφαιρεῖται ἡ ρωσική ὑπηκοότητα καί τοῦ δίνεται ἡ ἀδεια νά ἐγκαταλείψει τή Ρωσία. Μαζεύει τά ὑπάρχοντά του πού χωράνε σέ μια μικρή βαλίτσα καί φεύγει

γιά τήν Ἀμερική. ‘Από κεῖ ὁ Jossif Brodsky ἔστειλε τή γνωστή ἐπιστολή στόν Μπρέζνιεφ στήν όποια μεταξύ ἀλλων γράφει: «Οἱ ποιητές ξαναγυρίζουν στόν τόπο πού γεννήθηκαν καί μεγάλωσαν ἡ οἱ ἔδοι ἡ τά βιβλία τους». ‘Η ἀνασφάλεια πού νιώθει ὁ Brodsky ἀρχικά, στήν ‘Αμερική ἔπερνεται. Γρήγορα πάιρνει τήν ἀμερικανική ὑπόκοδητα καί ἀρχίζει νά διδάσκει σέ διάφορα πανεπιστήμια.

Γίνεται μέλος τῆς ‘Αμερικανικής Ακαδημίας Γραμμάτων καί Τεχνών, καθηγητής στό Πανεπιστήμιο τῆς Κολούμπια καί ἐπίτιμος διδάκτορας τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Yale.

Τά ἔργα του, πού ἔγραψε στή μητρική του γλώσσα, μεταφράστηκαν σέ δώδεκα γλώσσες. Τό τελευταίο του βιβλίο «Ἀναμνήσεις ἀπό τό Λένινγκραντ», τό γράψε στή ἀγγλικά, ζωντανεύοντας ἐτοι δυναμικά τήν ἀμερικανική γλώσσα. Τά σημαντικότερα ἀπό τά ἔργα του είναι:

«Σ’ ἔναν ἥλικωμένον ἀρχιτέκτονα ἀπό τή Ρώμη» καί «Ρωμαϊκά Έλεγενία καί ἄλλα ποιήματα». Τό σκεπτικό τῆς Σουηδικής Ακαδημίας γιά τήν ἀπονομή στόν Brodsky τοῦ βραβείου Νόμπελ μεταξύ ἀλλων ἀναφέρει: «Γιά τόν ποιητή ἡ ποίηση είναι ἔνα θεῖο δῶρο. Οι

θρησκευτικές διαστάσεις τοῦ ἔργου του είναι πολυσήμαντες.

Μεταφυσικά καί ἡθικά ἐρωτήματα ἀποτελοῦν τή βάση του. Οι ἀνατολικοευρωπαϊκές καταβολές του, γεωγραφικά, γλωσσικά καί πολιτιστικά ἐπηρέασαν βαθιά τό ἔργο του στό όποιο ἀντικατοπτρίζεται ἔνας ἀσυνήθιστος θεματικός πλούτος καί μιά πολυδιάστατη γνωσιολογική ἐμπειρία. Τό ἔργο του περιχωρεῖ ἔνα εύρυτερο φάσμα στοιχείων πού προέρχονται ἀπό τή μελέτη τῆς προγενέστερης λογοτεχνίας καί ἔνα μοναδικό βιοθεωριακό δράμα πού ἀφορά τά τοῦ κόσμου τούτου».

‘Ο θρησκευτικός μυστικισμός τοῦ ποιητή διανθισμένος μέ φιλώνια καί πρωτοχριστιανικά ἐρανίσματα, νεοπλατωνικούς ἐκστασιασμούς καί μεταφυσικές ἀνατάσεις βασισμένες στήν ταλμουδική ιουδαϊκή παράδοση καί στή μυστική τῆς ‘Καβάλας’ ἀνέρχεται τήν κλίμακα τοῦ ἱακώβ γιά νά συναντήσει καί νά δούλοιογήσει τό Σαβαάθ. Ο Γιαχβέ καί τό Λένινγκραντ είναι γιά τόν Brodsky οι δύο μεγάλες του ἀγάπες πού τόν ζωοποιοῦν στήν ξενιτιά.

(Τάκης Μάρτης, ἀπό τήν «Ἐβδόμη», 1.11.1987)

ΑΓΓΛΙΑ: Απελευθέρωσε τα Μάρμαρα!!!

Μιά από τις αφίσες που έχει τυπώσει η Έπιτροπή Κέμπης για την έπιστροφή των Ελγινείων

Μιά 'Εβραία τῶν ΗΠΑ δίνει τή μάχη γιά τά Ελγίνεια

ΤΟΥ ΤΑΚΗ ΚΑΡΠΟΥΤΖΟΓΛΟΥ

Η ύποθεση τῶν 'Ελγινείων μαρμάρων πού τόσο ἀδικα καὶ ἀδοξα εξειτεύθηκαν καὶ στολίζουν τώρα τὸ βρετανικό μουσεῖο, συγκινεῖ ὅχι μόνο τούς "Εληνες πού διεκδικοῦν τούς θησαυρούς τῆς πατρίδας τους, ἀλλὰ καὶ πολλούς ξένους.

Στίς ΗΠΑ μέ πρωτοβουλία μιᾶς 'Εβραίας τῶν ΗΠΑ φιλότεχνης, ἵδρυθηκε πρόσφατα μιὰ ἐπιτροπή γιά τήν έπιστροφή τῶν μαρμάρων στήν πατρίδα τους.

Η κ. Γκάλια Κέμπης, πού διδάσκει λογοτεχνία σέ γυμνάσια καὶ κολέγια τῆς περιοχῆς τῆς Νέας Υόρκης, μή μπορώντας νά ἀνέχεται ἀλλο τή μέγιστη ἀυτή ἀδικία καὶ σοκαρισμένη ἔντονα ἀπό τή διεθνή ἀδιαφορία ἐμπρός στήν κλοπή αὐτή, ξεκίνησε στίς ΗΠΑ τή μάχη της αὐτή, γιά νά γυρίσουν τά μάρμαρα στήν 'Ελλάδα.

"Ορμώμενοι ἀπό τίς ΗΠΑ καὶ ἀσκώντας τίς κατάλληλες πιέσεις, θά καταφέρουμε νά προκαλέσουμε μιὰ διεθνοῦς ἐπιπέδου κατακραυγή γιά τήν παρά-

νομη κράτηση τῶν μαρμάρων αὐτῶν ἀπό τούς Βρετανούς. Θά προσπαθήσουμε νά τούς κάνουμε νά αισθανοῦν τροπή καὶ ἐνοχή γιά αὐτό πού ἔκαναν τότε καὶ γι' αὐτό πού συνεχίζουν νά κάνουν", εἶπε ἡ κ. Κέμπης.

Μαζί με τούς 'Αντρέα καὶ 'Ελευθερία Ξηροῦ, Τάσο Μαυρίκη, 'Αντρέα Λαμπρινό καὶ τά ύπόλοιπα μέλη τῆς δωδεκαμελοῦς αὐτῆς ἐπιτροπῆς, ἡ κ. Κέμπης μάχεται ἀσταμάτητα γιά τόν σκοπό αὐτό.

Σέ πρόσφατη ἐπίσκεψή της στήν 'Ελλάδα, πήρε πολύ θετικές ἀντιδράσεις από τούς ιθύνοντες τού υπουργείου Πολιτισμοῦ πού συνάντησε.

'Ακόμη, βρέθηκε μέ τόν γνωστό τραγουδιστή Γιώργο Νταλάρα πού τῆς ύποσχέθηκε ὅτι στό πρόγραμμά του θά ἀφερώσει μιά σειρά τραγουδιῶν γιά τό σκοπό αὐτό.

"Πλήγωσαν τήν περιφάνεια μας ὅταν πήραν τά μάρμαρά μας", τῆς εἶπε ὁ Γ. Νταλάρας.

'Η κ. Κέμπης τυπώνει ἀφίσες καὶ ἀνακοινώσεις στό σχολεῖο ὅπου δουλεύει καὶ ἔχει κυριολεκτικά κατακλύσει τήν 'Αστόρια μέ αὐτά.

"Πρέπει οι 'Ελληνες νά αισθανθοῦν τό μέγεθος τής ἀδικίας πού ύπόκεινται καὶ νά ἀγωνιστοῦν γιά νά πάρουν τά μάρμαρά

τους, ὅπως ἀγωνίζονται οἱ 'Εβραίοι γιά νά κατορθώσουν νά βγάλουν τούς ὄμόρθησκούς τους ἀπό τή Σοβιετική "Ένωση".

'Ακόμη, ἡ ὄργανωση αὐτή σκοπεύει νά δώσει ἔνα χορό, τά ἐσοδα τού ὄποιου θά διατεθοῦν γιά τή δημιουργία πληροφοριακού ύλικού πού θά διατεθεῖ στά μέση ἐνημέρωσης.

Θά νικήσουμε!

'Από τούς ιθύνοντες τού βρετανικοῦ μουσείου, ἡ κ. Κέμπης δέν ἔλαβε καμιά ἀπάντηση γιά τό θέμα αὐτό, ἀλλά ιδιαίτερα ἐνθαρρυτικές είναι οἱ ύποσχέσεις πού δημιούργησε μέ ἀνάλογους ὄργανοις πού δροῦν στή Μεγάλη Βρετανία, ἀπό Βρετανούς πού πιστεύουν στήν έπιστροφή τῶν μαρμάρων.

"Θά νικήσουμε. Θά πάρουμε τούς ἡρωές μας πίσω", εἶπε ἡ κ. Κέμπης. "Οι ίδιοι οι Βρετανοί είχαν πεῖ ὅτι θά τά ἐπέστρεφαν. 'Η πρόφασή τους γιά τήν κατακράτηση τῶν μαρμάρων ἦταν τό ὅτι οι 'Ελληνες δέν ἔχουν τό κατάλληλο μουσείο.

"Η έλληνική κυβέρνηση κτίζει τώρα ἔνα μουσείο ἀξίας 30 ἑκατομμυρίων δολαρίων γιά τό σκοπό αὐτό. Δέν υπάρχουν πιά ἄλλες δικαιολογίες".

'Η κ. Κέμπης πιστεύει ὅτι παρ' ὅλο τό ύψηλό αὐτό κόστος, τό μουσείο αὐτό ἀξίζει νά κτιστεῖ καὶ ὅτι οι ἀγώνες γιά τήν ἐπαναπατρισμό τῶν 'Ελγινείων, πρέπει νά συνεχιστοῦν.

"Δέν υπάρχει ὠραιότερος σκοπός. 'Αναζητοῦμε, ἐπιτέλους, πολιτιστική καὶ ιστορική δικαιοσύνη. Οι ἡρωες πού στολίζουν τά μάρμαρα, πολέμησαν γιά τήν 'Ελλάδα καὶ ἀνήκουν σε αὐτήν. Τά μάρμαρα αὐτά είναι μέρος τής ιστορίας τής 'Ελλάδας".

Μέ τήν κίνηση αὐτή ἐλπίζει ἡ κ. Κέμπης ὅτι θά ἀναζωογονηθεῖ τό ἐνδιαφέρον γιά τήν 'Ελλάδα καὶ τόν πολιτισμό της.

(Άπο τήν «Πρωινή», ἐφημερίδα τής ὁμογένειας στής ΗΠΑ, 8.9.1987).

□ Διόρθωση Δημοσιεύματος

Στό τεύχος 95 τοῦ περιοδικοῦ μας, στό ἄρθρο «Τά ἀρωματικά φυτά παρ' ἀρχαίοις 'Ισραηλίταις» τοῦ ιατροῦ — 'Αμ. 'Επ. Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου 'Αθηνῶν κ. 'Ιω. Γ. Παπαγιαννοπούλου, θά πρέπει νά γίνουν, μεταξύ ἄλλων, οἱ παρακάτω διορθώσεις: Σελίς 17, σειρά 11 σκόρδον ἀντί τοῦ: σκόρρον — Σελίς 17, σειρά 24 τόν ἀντί: τῶν — Σελίς 17, στήλη 3, σειρά 20 1130 ἀντί: 130 — Σελίς 20, στήλη 3, σειρά 21 μεταλαβοῦσαι ἀντί: μεταβαλοῦσαι — Σελίς 21, στήλη 1, σειρά 49 τόξ αὐτῶν ἔξαγόμενον ἀντί: ἔξαγόμενος καὶ σελίς 22, στήλη 3, ἀράδες 25,29 καὶ 33 Παπαγιαννόπουλος ἀντί: Παναγιαννόπουλος.

* * *

Συμπλήρωση Δημοσιεύματος

Τό ἄρθρο τής κ. Κατ. Δασκαλάκη, μέ τίτλο «12 Οκτωβρίου 1944: οἱ Γερμανοί κατακτητές ἐγκαταλείπουν τήν 'Αθηνά», είναι ἀπόσπασμα ἀπό ἄρθρο πού δημοσιεύτηκε στό περιοδικό «Ἐπιλογές».

עַל חַיִם הָיָה

Δένδρον ζωῆς είναι ἡ Τορά..

(Παροιμ. 3:18)